

Seat No.	
---------------------	--

Set P**M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination Jan-2018
PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT**

Day & Date: Monday, 22-01-2018

Max. Marks: 70

Time: 10.30 AM to 01.00 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.

- 2) Question No.1 is compulsory. It should be solved in First 20 minutes in Answer Book page No.3.
- 3) Figure to right side indicates marks.

Q.1 Choose the correct alternative:**14**

- 1) Jerome Bruner called _____ to learning.
a) Operant Conditioning b) Instrumental Conceptualism
c) Concept Formation d) Concept Attainment
- 2) Diagnostic test is prepared by considering _____ of students.
a) Weak Points b) Levels of achievement
c) Abilities d) Interests
- 3) There is no use of _____ strategy in individualized instructional system.
a) Programmed Learning b) Project Method
c) Co-operative Learning d) Remedial Instruction
- 4) Vygotsky has given very importance to _____ in learning process.
a) Intelligence and Age
b) Language and Social Interactions
c) Sensory Experience and Intelligence abilities
d) Curiosity and Activity
- 5) The first aspect in the construction of knowledge is _____.
a) Knowledge b) Information
c) Data d) Wisdom
- 6) The study subject of positive psychology is _____.
a) All- round study of child personality
b) Learning of the development from infant to old age
c) Effort to reform in conduct
d) Teaching what is best in us
- 7) The following _____ is not the feature of motivation.
a) Selection of general things due to motivation
b) Continuity in motivation
c) Permanent motivation up to the completion of behavior
d) Motivation balance is the prime objective of motivation
- 8) 'VAK' model of Fleming is related to _____.
a) Learning Motivation b) Learning Style
c) Intelligence d) Creativity
- 9) The internal aspect of controlling attention is _____.
a) Interest b) Size
c) Movement d) Intensity of Stimulus

- 10) _____ is not the principle of constructivist learning

 - Learning is an active process
 - Construction of knowledge is a mental process
 - Linking between new knowledge and previous knowledge
 - Focusing on how to teach

11) Meta memory means _____.

 - Remembering information in a story for long time.
 - Knowledge is alert about own memory.
 - Remembering events in a short time.
 - Storage of experience images in a symbol form.

12) The process of child's socialization starts firstly from _____.

 - Family
 - School
 - Peer Group
 - Neighbor

13) _____ is not a characteristic of acquired behavior.

 - Change in behavior caused by learning relatively permanent
 - Learning is not purposive
 - Learning does not happen by active reactions on environment
 - There is transmission of learning

14) _____ is included in the concept of reflective thinking.

 - Critical Thinking
 - Problem Solving
 - Logic or Guess
 - Above all

Q.2 Answer any one of the following questions.

10

Which are multiple ways of learning organizations in various areas of subject?

Explain the features of co-operative learning.

OR

What are the problems of adolescent children? How will you help in their development by education?

Q.3 Answer any one of the following.

10

ANSWER ANY ONE OF THE FOLLOWING:

Which are the types of learning engagement in the process of construction of knowledge? Explain in detail any two types of learning engagement in the process of construction of knowledge.

OR

What is learning style? Explain in detail the various types of learning style.

Q.4 Answer any four the following question.

20

- 1) Explain the factors affecting on language development of learners.
 - 2) How will make congenial learning relation in between school and parent?
 - 3) How will use diagnostic test to remove the learning barriers at primary level?
 - 4) Explain the role of teacher in the cognitive development according to Jean Piaget and Lev Vygotsky.
 - 5) Explain the causes of socio- cultural difference related to learner.

Q.5 Answer any four the following questions.

16

- Answer any four the following questions:**

 - a) Suggest various school activity programme for the moral development of Learning.
 - b) Various modes of knowledge transmission.
 - c) Explain the educational importance of the attribution theory of Weiner.
 - d) Explain the factors affecting on social development of children.
 - e) Knowledge centered learning environment.

(मराठी रूपांतर)

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

3) प्रश्न क्र. 1 अनिवार्ये आहे, तो प्रश्न पहिल्या 20 मिनिटात उत्तरपत्रिकेच्या पान नं. 3 वर सोडविणे.

प्र. 1 योग्य पर्याय निवड़ा :

14

11. मेटा स्मृती म्हणजे—— होय.
- माहिती गोष्टीरूपात अधिक दीर्घकाळ लक्षात राहते.
 - स्वतःच्या स्मृतिविषयाचे ज्ञान व सतर्कता असणे.
 - घटनांना लघुरूप देवून दीर्घकाळानंतरही आठवता येते.
 - अनुभव प्रतिमा ठशाच्या स्वरूपात साठवणे.
12. बालकाच्या सामाजीकरणाची प्रक्रिया प्रथम —— पासून सुरु होते.
अ) कुटुंब	ब) शाळा
क) समवयस्क गट	ड) शेजारी
13. —— हे अध्ययनाद्वारे मिळालेल्या वर्तनाचे वैशिष्ट्ये नाही.
- वर्तन परिवर्तन अपेक्षीकृत व स्थायी असते.
 - अध्ययन हे निर्हेतुक नसते.
 - अध्ययन हे वातावरणावर सक्रिय प्रतिक्रिया करून घडत नसते.
 - अध्ययनाचे संक्रमण होते.
14. ——चा समावेश 'विमर्शी चिंतन' या संज्ञेत होतो.
अ) चिकित्सक विचार	ब) समस्या विमोचन
क) तर्क किंवा अनुमान	ड) वरील सर्व

प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10

विविध विषयक्षेत्रातील अध्ययन संघटनाचे बहूविध मार्ग कोणते? ते सांगुन सहकार्ययुक्त अध्ययनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

कुमारावरथेतील मुलांच्या समस्या कोणत्या? त्यांच्या विकासामध्ये शैक्षणिकदृष्ट्या कसे सहाय्य कराल.

प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10

ज्ञानरचना प्रक्रियेतील अध्ययनार्थीच्या गुंतवणुकीचे प्रकार कोणते? ज्ञानरचनेच्या प्रक्रियेतील अध्ययनार्थीच्या गुंतवणुकीचे कोणतेही दोन प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

अध्ययन शैली म्हणजे काय? अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र. 4 खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा? 20

- अध्ययनार्थीच्या भाषा विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- शाळा व पालक यांच्यातील परस्परसंबंध अध्ययनानुकूल कसे बनवता येतील?
- प्राथमिक स्तरावरील अध्ययन अडथळे दूर करण्यासाठी नैदानिक चाचण्यांचा वापर कसा कराल?
- जीन पियाजे व लेव विगोत्स्की यांच्या मते बोधात्मक विकासातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- अध्ययनकर्त्याशी संबंधित समाज—सांस्कृतिक भिन्नतेची कारणे स्पष्ट करा.

प्र. 5 खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 16

- अध्ययनार्थीच्या नैतिक विकासासाठी विविध शालेय कृती कार्यक्रम सुचवा.
- ज्ञान प्रसाराचे विविध मार्ग
- वेइनर यांच्या विशेषता सिद्धांताचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- मुलांच्या सामाजिक विकासावर परिणाम करणारे घटक
- ज्ञानकेंद्रित अध्ययन वातावरण

Set P

Marks:14

Q.1 Choose the correct alternative:

14

- 1) Transformation of culture from are _____ to another.
 - a) Child
 - b) Person
 - c) Women
 - d) Generation
 - 2) Vedas have been classified with_____ divisions.
 - a) Two
 - b) Three
 - c) Four
 - d) Five
 - 3) Pazar Theory of Education was presented by_____.
 - a) Lord Orkland
 - b) Francis Warden
 - c) Lord Cursen
 - d) Lord Mecaley
 - 4) Culture means_____.
 - a) Cultivating the mind
 - b) Speaking different language
 - c) Wearing ornaments
 - d) Wearing different dresses
 - 5) The proposer of liberal education was_____.
 - a) Jhone Dueo
 - b) Peuso
 - c) Socretice
 - d) Pleteo
 - 6) Management =_____.
 - a) Planning +organization + direction + control.
 - b) Planning +organization + direction + communication
 - c) Planning + organization + direction + co-ordination
 - d) Planning +Leadership+ motivation + direction
 - 7) Sensation + Meaning = _____.
 - a) Perception
 - b) Learning
 - c) Emotions
 - d) Experience
 - 8) _____ Committee emphasized on relations between school, centralization of facilities.
 - a) Ram Murti
 - b) Sarjant
 - c) Kothari
 - d) N. P. of Education
 - 9) Most valuable function of education is_____.
 - a) Culture transmission
 - b) Action transmiss
 - c) Learning transmission
 - d) Thought transmi

SLR-RI-2

(मराठी रूपांतर)

प्र. 1 योग्य पर्याय निवडा :

14

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination Jan-2018
HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION

Time: 2½ hours

Total Marks: 56

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figure to right side indicates marks.

Q.2	Answer the following questions. (Any one)	10
1)	Explain the principles of Boudh religion.	
2)	Explain the concept of National education.	
Q.3	Answer the following. (Any one)	10
1)	Write the qualities of university education commission.	
2)	Write objectives of national policy of education in 1986.	
Q.4	Answer the following question in brief. (Any four)	20
1)	Explain the relationship between educational planning and administration.	
2)	Write the nature of school management.	
3)	Write the problems of educational finance.	
4)	Explain the nature of political problems of Education.	
5)	Explain the use of school budget and grant in aid.	
Q.5	Answer the following questions in brief. (Any four)	16
a)	What is means by educational expenditure? Write their sources.	
b)	Explain the concept of organizations behavior in education.	
c)	Explain the concept of modernism.	
d)	Write the relationship between education and culture.	
e)	Explain the concept of multicultural education.	

(मराठी रूपांतर)

प्र.2	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	1. बौद्ध धर्माची तत्वे स्पष्ट करा. 2. राष्ट्रीय शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.	
प्र.3	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	1. विद्यापीठ शिक्षण आयोगाचे गुण लिहा. 2. 1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचे उद्दिष्ट्ये लिहा.	
प्र. 4	खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा	20
	1. शैक्षणिक नियोजन आणि प्रशासन यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा. 2. शालेय शैक्षणिक व्यवस्थापनाचे स्वरूप स्पष्ट करा. 3. वित्तीय शिक्षणाच्या समर्थ्या लिहा. 4. शिक्षणविषयक राजकीय समर्थ्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा. 5. शालेय निधी व अनुदान सहाय्यता निधीचा वापर लिहा.	
प्र. 5	खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.	16
	1. शैक्षणिक खर्च म्हणजे काय? त्याचे स्त्रोत लिहा. 2. शिक्षणातील संघटनात्मक वर्तन संकल्पना स्पष्ट करा. 3. शिक्षणाच्या आधुनिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. 4. शिक्षण आणि संस्कृतीचा परस्पर संबंध लिहा. 5. बहु संस्कृतीक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.	

Seat No.	
---------------------	--

Set P

**M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination Jan-2018
EDCUATIONAL STUDIES**

Time: 2½ Hours

Total Marks: 70

Instructions: Q. No.1 should be solved in First 20 minutes in Answer Book page No.3.

MCQ/Objective Type Questions.

Duration: 20 Minutes

Marks: 14

Q.1 Multiple choice objective questions 4 alternative:

- 1) According article 45 of constitution of India _____ type of education is compulsory.
 - a) Free & compulsory
 - b) Adult
 - c) Corresponded
 - d) Continues
 - 2) Indian democracy means_____.
 - a) Commitment
 - b) Responsibility
 - c) Freedom
 - d) Rules
 - 3) In 1945 established of human right commission in _____country.
 - a) India
 - b) Japan
 - c) U.S.A.
 - d) UNISCO
 - 4) _____ suggest the values are the ideas we live for.
 - a) Thursten
 - b) Spearman
 - c) Thomes
 - d) Ottoway
 - 5) Arvindo Ghosh the concept of was stated by _____.
 - a) Integrated
 - b) Special
 - c) Compulsory
 - d) Correspondence
 - 6) Socialization in human being takes place during _____.
 - a) for the while life
 - b) during young age
 - c) during childhood
 - d) different
 - 7) _____ is a originator of educational sociology.
 - a) Jorge Pan
 - b) John Due
 - c) Ottoway
 - d) Brown
 - 8) The concept of globalization there are _____types.
 - a) 2
 - b) 3
 - c) 4
 - d) 5
 - 9) Prepared five approach of multi cultural education by _____.
 - a) Slitter & Grant
 - b) Brown & Ottoway
 - c) Due & Plato
 - d) Thursten & Spearman
 - 10) The _____is fundamental component of models of teaching.
 - a) technique
 - b) test
 - c) value
 - d) syntax
 - 11) T. W. Kent stated concept of _____.
 - a) changeable
 - b) unity
 - c) social development
 - d) inequality

- 12) _____ is an important tools of culture transmission.
- a) Media
 - b) Education
 - c) Newspaper
 - d) Social unity
- 13) In Pre independence period the work of awareness of the people was done by media_____.
- a) Literature
 - b) Radio
 - c) Newspaper
 - d) Television
- 14) 1986 National Policy of education stated by_____.
- a) Equal opportunity
 - b) Free education
 - c) Education development
 - d) Population control

(मराठी रूपांतर)

प्र. 1 दिलेल्या 4 बहुपर्यायापैकी योग्य पर्यायाची निवड करा :

14

Seat No.	
---------------------	--

Set P**M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination Jan-2018
EDCUATIONAL STUDIES**

Time: 2½ Hours

Total Marks: 56

Instructions: All questions are compulsory.

Q.2 Answer the following questions.(any one)	10
1) Write the impact of education thought of John Due.
2) Explain the interdisciplinary nature of education.	
Q.3 Answer the following questions.(any one)	10
1) Explain the need of equality in educational opportunity in democracy nation.
2) Explain the definition and nature of educational sociology.	
Q.4 Answer the following questions in brief.(any four)	20
1) Write the following meaning and nature of socialization.
2) Write the educational thought Krushnamurti.
3) Write the nature of education in multicultural society.
4) Explain the needs of educational technology.
5) Explain the components models teaching.	
Q.5 Answer the following questions in brief.	16
1) Needs for human right for India.
2) Write the relationship of secular and human society.
3) Aims of education and methods of tearing teaching.
4) Explain the nature of educational planning.	

(मराठी रूपांतर)

प्र.2	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	1. जॉन डयुई यांच्या विचाराचा शिक्षणावर झालेला प्रभाव लिहा. 2. शिक्षणाचे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप स्पष्ट करा.	
प्र.3	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	1. लोकशाही प्रधान देशात लोकांना शैक्षणिक संधीची आवश्यकता असते. स्पष्ट करा. 2. शैक्षणिक समाजशास्त्राची व्याख्या व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
प्र. 4	खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा	20
	1. सामाजीकरणाचा अर्थ व स्वरूप लिहा. 2. जे कृष्णमुर्ती यांचे शैक्षणिक विचार लिहा. 3. बहुसांस्कृतिक सामाजीक स्वरूप लिहा. 4. शिक्षणामध्ये तंत्रज्ञानाची आवश्यकता स्पष्ट करा. 5. अध्यापन प्रतिमानाचे घटक स्पष्ट करा.	
प्र. 5	खालीलपैकी प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.	16
	1. भारतास मानवी हक्काची गरज लिहा. 2. मानवी संस्था आणि धर्म निरपेक्षता यांचा संबंध लिहा. 3. शिक्षणाची ध्येये व अध्ययन अध्यापन पद्धती लिहा. 4. शैक्षणिक नियोजनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination Jan-2018

INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD

Time: 2½ Hours

Total Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.

2) Q. No.1 should be solved in first 20 minutes in Answer Book only on page No.3.

MCQ/Objective Type Questions.

Duration: 20 Minutes

Marks: 14

Q.1 Choose the correct answer.

14

- 1) Descriptive research is _____ type of research.
 - a) Applied
 - b) Analytical
 - c) Fundamental
 - d) Ex-post facto
 - 2) Characteristic of standardized test is _____.
 - a) Objectivity
 - b) Comparative
 - c) Content
 - d) Useful
 - 3) Basic principle of sampling is _____.
 - a) Qualitative approach
 - b) Quantitative approach
 - c) Fundamental aspects
 - d) Representativity
 - 4) The promoter of action research is _____.
 - a) Dr. core
 - b) John Best
 - c) Mouley
 - d) Tukman
 - 5) _____ is not characteristic of good measuring technique of research.
 - a) Usability
 - b) Variability
 - c) Reliability
 - d) Objectivity
 - 6) Planning of qualitative research is _____.
 - a) Pre planned
 - b) Undeveloped
 - c) Developing
 - d) Developed
 - 7) _____ is small portion of population selected for observation and analysis.
 - a) Assumption
 - b) Sample
 - c) Hypothesis
 - d) Operational definition
 - 8) In probability sample objectivity is _____.
 - a) Objective
 - b) Aim
 - c) Demerit
 - d) Merit
 - 9) Synopsis and abstracts of research means _____.
 - a) Presentation
 - b) Preparation
 - c) Writing
 - d) Report
 - 10) A random sample is _____.
 - a) Is one which is large in size
 - b) Member of population has equal chance
 - c) Selection through random numbers
 - d) All above

SLR-R1-4

- 11) Interviews tool used in _____ research method.

 - a) Survey
 - b) Case study
 - c) Action
 - d) Historical

12) _____ is not related to case study.

 - a) Follow study
 - b) Age
 - c) Trend study
 - d) Casual comparative

13) Experimental method of research is _____ method.

 - a) Action
 - b) Historical
 - c) Case study
 - d) Scientific

14) Record of the information sources used in the research are written in _____ part of the research report.

 - a) Proposal
 - b) Abstract
 - c) Reference
 - d) Primary section

(मराठी रूपांतर)

प्र. १ योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा.

14

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination Jan-2018
INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD

Time: 2½ Hours

Total Marks: 56

Instructions: All questions are compulsory.

Q.2 Answer the following questions. (Any one)	10
a) Write the concept, types and areas of educational research.	
b) What is meant by variable? Explain the types of variable.	
Q.3 Answer the following questions. (Any one)	10
a) Write the concept and nature of experimental research.	
b) Explain the preparation of a research proposal.	
Q.4 Answer the following questions. (Any four)	20
a) Explain interview technique educational research.	
b) Write the importance of qualitative research.	
c) Explain the 'reliability' of research tools.	
d) Write the meaning and types of hypothesis.	
e) Explain the need of sampling.	
Q.5 Write short notes. (Any four)	16
a) Applied research	
b) Scientific method	
c) 'APA' style	
d) Types of samples.	
e) Comparative designs.	

SLR-RI-4

(मराठी रूपांतर)

प्र.2	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	अ) शैक्षणिक संशोधनाची संकल्पना, प्रकार आणि क्षेत्रे लिहा.	
	ब) चल म्हणजे काय? चलाचे प्रकार स्पष्ट करा.	
प्र.3	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.	10
	अ) प्रायोगिक संशोधनाची संकल्पना व स्वरूप लिहा.	
	ब) संशोधन आराखडयाची तयारी स्पष्ट करा.	
प्र. 4	खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.	20
	अ) शैक्षणिक संशोधनातील 'मुलाखत' तंत्र स्पष्ट करा.	
	ब) गुणात्मक संशोधनाचे महत्व लिहा.	
	क) संशोधन साधनाची विश्वसनियता स्पष्ट करा.	
	ड) परिकल्पनांचा अर्थ व प्रकार लिहा.	
	इ) नमुना निवडीची गरज लिहा.	
प्र. 5	खालीलपैकी कोणत्याही चार वर टिपा लिहा.	16
	अ) उपयोजित संशोधन	
	ब) वैज्ञानिक पद्धती	
	क) 'APA' पद्धत	
	ड) नमुन्याचे प्रकार	
	इ) तौलनिक अभिकल्प	

SLR-IR – 1

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
PHILOSOPHICAL AND SOCIOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION
(Paper – I)

Day and Date : Tuesday, 28-11-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N.B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) All questions are **compulsory**.
3) Figures to the **right** indicate **full marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
- 1) According to _____ ideologies, “State is necessary evil”.
a) Democracy b) Marxism c) Individualism d) Socialism
 - 2) If philosophy is _____ aspect, then education is active aspect.
a) Theoretical b) Social c) Economical d) Cultural
 - 3) ‘To propagate religion and culture’ was the main objective of _____ school of philosophy.
a) Jain b) Islam c) Sankhya d) Vedanta
 - 4) The _____ is originated against the capitalism.
a) Democracy b) Marxism c) Fascism d) Socialism
 - 5) The view of Evan Elich in his book De-schooling Society about school is accepted by _____
a) Existentialism b) Post modernism c) Constructivism d) Logical empiricism
 - 6) The _____ is the foundation of Jain philosophy.
a) Doctrine of oneself b) Pluralism
c) Brahma d) Purush and Prakruti
 - 7) ‘To generate ideal citizen through education’ was the aim of _____ education.
a) Deweys’ b) Platos’
c) J. Krishnamurti’ d) Rabindranath Tagore’
 - 8) According to _____ view, to create superman and Gnostic being was the ultimate educational aim.
a) Kant b) J. Krishnamurti
c) Rabindranath Tagore d) Shri Aurobindo

P.T.O.

- 9) Linguistic analysis is the branch of _____
 a) Logical empiricism b) Constructivism
 c) Post modernism d) Essentialism
- 10) According to philosophical view, _____ is the original source of knowledge.
 a) Intuitive knowledge b) Direct knowledge
 c) Inference knowledge d) Verbal testimony knowledge

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१०

- १) _____ विचारसरणीच्या मते, 'राज्य हे एक आवश्यक आपत्ती आहे'.
 अ) लोकशाही ब) मार्क्सवादी क) व्यक्तित्ववादी ड) समाजवादी
- २) 'जर तत्त्वज्ञान ही _____ बाजू आहे, तर शिक्षण ही क्रियाशील बाजू आहे'.
 अ) तात्त्विक ब) सामाजिक क) आर्थिक ड) सांस्कृतिक
- ३) 'धर्माचा व संस्कृतीचा प्रसार करणे' हा _____ तत्त्वज्ञानाचा प्रमुख उद्देश होता.
 अ) जैन ब) इस्लाम क) सांख्य ड) वेदांत
- ४) भांडवलशाहीच्या विरोधातून _____ चा उगम झाला.
 अ) लोकशाही ब) मार्क्सवाद क) फॅसिझम ड) समाजवाद
- ५) शाळेबद्दलचा इव्हान इलिचचा 'Deschooling Society' या पुस्तकातील दृष्टिकोण
 _____ मान्य आहे.
 अ) अस्तित्ववादाला ब) उत्तर आधुनिकतावादाला
 क) रचनावादाला ड) तार्किक प्रत्यक्षतावादाला
- ६) जैन तत्त्वज्ञानाचा _____ हा पाया आहे.
 अ) अनात्मवाद (स्वतःची तत्त्वप्रणाली) ब) अनेकांतवाद
 क) ब्रह्म ड) पुरुष व प्रकृती
- ७) शिक्षणाद्वारा आदर्श नागरिक निर्माण करणे, हे _____ च्या शिक्षणाचे ध्येय होते.
 अ) ड्यूई ब) प्लेटो क) जे. कृष्णमूर्ती ड) रविंद्रनाथ टागोर
- ८) श्रेष्ठ मानव व ज्ञानी मानव निर्माण करणे हे शिक्षणाचे अंतिम ध्येय आहे, असे _____
 यांचे मत आहे.
 अ) कांट ब) जे. कृष्णमूर्ती क) रविंद्रनाथ टागोर ड) श्री. अरविंदो
- ९) भाषिक विश्लेषण ही _____ शाखा आहे.
 अ) तार्किक प्रत्यक्षतावादाची ब) रचनावादाची
 क) उत्तर आधुनिकतावादाची ड) आवश्यकतावादाची
- १०) तत्त्वज्ञानाच्या दृष्टिने _____ हा ज्ञानाचा आदिस्त्रोत आहे.
 अ) प्रज्ञा साक्षात् ज्ञान ब) साक्षात् ज्ञान
 क) अनुमानात्मक ज्ञान ड) शाब्दज्ञान/आप्तवाक्य ज्ञान

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
PHILOSOPHICAL AND SOCIOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION
(Paper – I)

Day and Date : Tuesday, 28-11-2017 Marks : 40
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by educational philosophy ? Explain the scope of educational philosophy.
 - 2) What are the basic principles of fascism ? Explain the impact of Fascism ideologies on education.
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) Explain the aims of education, curriculum and methodology proposed by Post Modernism with a suitable examples.
 - 2) Explain the concept of man and his process of development stated by Kant.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) How does the Buddhist philosophy influenced on aim of Buddhist education ?
 - 2) What are the basic principles of Islamic Philosophy ?
5. Answer the following questions in brief : **12**
- 1) Explain the philosophical theories of constructivism.
 - 2) State the educational aims of Jain Philosophy.
 - 3) Explain the impact of socialism ideology on education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) शैक्षणिक तत्वज्ञान म्हणजे काय ? शैक्षणिक तत्वज्ञानाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - २) फॅसिझमची मूलतत्त्वे कोणती ? फॅसिझम विचारधारेचा शिक्षणावर झालेला प्रभाव स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) उत्तर आधुनिकतावादाने सांगितलेली शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम व अध्यापन पद्धती उदाहरणासह स्पष्ट करा.
 - २) कांटला अपेक्षित मानवाची संकल्पना आणि मानवरच्या विकासाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : ८
- १) बौद्ध तत्वज्ञानाचा बौद्ध शिक्षणाच्या ध्येयावरती कसा परिणाम झाला ?
 - २) इस्लामिक तत्वज्ञानाचे मूलतत्त्वे कोणती ?
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १२
- १) रचनावादाचे तात्त्विक सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - २) जैन तत्वज्ञानाची शैक्षणिक ध्येये सांगा.
 - ३) समाजवादी विचारधारेचा शिक्षणावर झालेला प्रभाव स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Thursday, 30-11-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Figures to the right side indicate **full marks**.
 - 3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose correct alternatives : 10
- 1) The educational psychology is useful for
 - a) Definite objectives
 - b) Achieve objectives
 - c) a) and b)
 - d) None of these
 - 2) The _____ method is useful to study the behaviour of criminal person.
 - a) Survey
 - b) Experimental
 - c) Case study
 - d) Observation
 - 3) Gagne's theory of learning involves _____ steps.
 - a) Six
 - b) Eight
 - c) Nine
 - d) Ten
 - 4) The Bruner's theory focuses on
 - a) Describing learning
 - b) To improve learning
 - c) a) and b)
 - d) None of these
 - 5) David Ausubel's theory concerns with
 - a) Learning
 - b) Teaching
 - c) Meaningful learning
 - d) Meaningful verbal learning
 - 6) The facilitator of structuralism is
 - a) Wilhelm Wunt
 - b) William James
 - c) Sigmund Freud
 - d) Aristotle
 - 7) The purposivism established by Mc Dougall is called as _____ psychology.
 - a) Analytic
 - b) Conscious
 - c) Hormic
 - d) Unconscious
 - 8) The father of psychoanalysm is
 - a) Alfred Adler
 - b) Carl Jung
 - c) John Dewey
 - d) Sigmund Freud
 - 9) "Teaching is the arrangement of contingencies of reinforcement" framed by
 - a) Gage
 - b) Clerk
 - c) Skinner
 - d) William Burt
 - 10) The important element in co-operative learning is
 - a) Positive interdependence
 - b) Understanding
 - c) Research mind
 - d) Self respect

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) शैक्षणिक मानसशास्त्राची उपयोगिता _____ साठी आहे.
 अ) उद्दिष्टे निश्चिती ब) उद्दिष्टे साध्यते क) अ) व ब) ड) यापैकी नाही
- 2) गुन्हेगारी मनुष्याचे वर्तन अभ्यासासाठी _____ ही पद्धती उपयोगी पडते.
 अ) सर्वेक्षण ब) प्रायोगिक क) व्यक्तीअभ्यास ड) निरीक्षण
- 3) गॅमेच्या अध्ययन उपपत्तिमध्ये _____ पायच्यांचा समावेश होतो.
 अ) सहा ब) आठ क) नऊ ड) दहा
- 4) ब्रुनर यांची उपपत्ति _____ यावर भर देते.
 अ) अध्ययन स्पष्टीकरण ब) अध्ययन सुधारणा क) अ) व ब) ड) यापैकी नाही
- 5) डेव्हीड आसुबेल यांची उपपत्ति _____ संबंधित आहे.
 अ) अध्ययन ब) अध्यापन
 क) अर्थपूर्ण अध्ययन ड) अर्थपूर्ण शाब्दिक अध्ययन
- 6) रचनावादाचा पुरस्कार _____ यांनी केला आहे.
 अ) विल्हेल्म कुंट ब) विल्यम जेम्स क) सिम्पंड फ्राईड ड) ऑरीस्टॉटल
- 7) मँकडुगल यांनी स्थापित केलेला हेतूवाद _____ मानसशास्त्र म्हणून ओळखले जाते.
 अ) विश्लेषणवादी ब) सबोध क) हॉर्मिक ड) अबोध
- 8) मनोविश्लेषणवादाचा जनक म्हणून _____ यांना ओळखले जाते.
 अ) आल्फ्रेड आइलर ब) कार्ल युंग क) जॉन ड्यूई ड) सिम्पंड फ्राईड
- 9) “अध्यापन म्हणजे सातत्यपूर्ण आणि दृढीकरणाची व्यवस्था होय” अशी व्याख्या
 _____ यांनी केली आहे.
 अ) गेज ब) क्लर्क क) स्कीन्नर ड) विल्यम बर्ट
- 10) सहकार्ययुक्त अध्ययनाचा _____ हा महत्वाचा घटक आहे.
 अ) सकारात्मक अवलंबित्व ब) आकलन
 क) संशोधन मन ड) स्व आदर

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – II)**

Day and Date : Thursday, 30-11-2017

Max. Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions:** 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** side indicate **full** marks.

2. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) What is educational psychology ? How will you apply educational psychology in education ?
 - 2) Explain behaviorism and its contribution to the field of education.
3. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) What is learning ? Explain Bloom's theory of mastery learning.
 - 2) What is co-operative learning ? Explain its characteristics and techniques.
4. Answer the following questions in brief : 8
- 1) Explain nature of teaching.
 - 2) Write a note on student thought processes.
5. Answer the following questions in brief : 12
- 1) Explain experimental method of educational psychology.
 - 2) Explain functionalism in brief.
 - 3) Write a note on brain based learning.

मराठी रूपांतर

- 2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :** 10
- 1) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? तुम्ही शिक्षणामध्ये शैक्षणिक मानसशास्त्राचा उपयोग कसा कराल ?
 - 2) वर्तनवाद म्हणजे काय सांगून त्याचे शिक्षणातील योगदान स्पष्ट करा.
- 3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :** 10
- 1) अध्ययन म्हणजे काय ? ब्लूम यांची प्रभूत्व अध्ययन उपपत्ति स्पष्ट करा.
 - 2) सहकार्ययुक्त अध्ययन म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ठ्ये आणि तंत्रे स्पष्ट करा.
- 4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा :** 8
- 1) अध्यापनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 2) विद्यार्थी विचार प्रक्रिया यावर टीप लिहा.
- 5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.** 12
- 1) शैक्षणिक मानसशास्त्राची प्रायोगिक अभ्यास पद्धती स्पष्ट करा.
 - 2) कार्यवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - 3) मेंदू आधारित अध्ययन यावर टीप लिहा.
-

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH (Paper – III)

Day and Date : Monday, 4-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

Instruction : Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 15 minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes Marks : 10

1. Choose the correct alternative and fill in the blanks : 10
- 1) The statements which the researcher can't verify are called _____
a) Assumptions b) Hypothesis
c) Operational definitions d) None of a, b, c
 - 2) Tradition is not method of _____
a) data collection b) researching
c) analysis of data d) acquiring knowledge
 - 3) There is no significant difference between achievement of students taught through traditional and computer assisted method is _____ type of hypothesis.
a) directional b) non-directional c) one-tailed d) null
 - 4) The case study method is _____ type of research.
a) quantitative b) qualitative c) action d) historical
 - 5) The probable answer of the research question is _____
a) Assumption b) Operational definition
c) Hypothesis d) Variables
 - 6) The subjective assessment of attitudes, opinions ad behaviour is the main objective of _____ research.
a) quantitative b) qualitative c) action d) none of a, b, c
 - 7) Experimental method of research is _____
a) scientific b) case study c) observable d) descriptive
 - 8) The post-test only equivalent group design is _____
a) pre-experimental b) true experimental
c) quasi experimental d) factorial
 - 9) The _____ research has limited scope.
a) action b) historical c) descriptive d) qualitative
 - 10) Scientific method means _____ way of thoughts.
a) inductive b) deductive c) synthetic d) both a, b

मराठी रूपांतर

सूचना : प्रश्न 1 ला आवश्यक आहे ते पहिल्या 15 मिनिटांत उत्तर पत्रिकेत पृष्ठ क्रमांक 3 मध्ये सोडवावे.

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH (Paper – III)

Day and Date : Monday, 4-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

2. Answer following questions (**any one**) : 10

- 1) What is meant by scientific method ? Explain various steps of scientific method.
- 2) What are the criteria for selection of research problem ? Explain various components of research proposal.

3. Answer following questions (**any one**) : 10

- 1) State the methods of educational research. Explain the characteristics of descriptive method.
- 2) Explain the sources of generating knowledge in brief.

4. Answer following questions in brief : 8

- 1) Explain various types of hypothesis.
- 2) Explain the importance of study of related researches.

5. Answer following questions in brief : 12

- 1) State the characteristics of action research.
- 2) Explain types of variables.
- 3) Explain characteristics of experimental method.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10
- 1) वैज्ञानिक पद्धती म्हणजे काय ? वैज्ञानिक पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
 - 2) संशोधन समस्या निवडीचे निकष कोणते ? संशोधन आराखडयाचे विविध घटक स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10
- 1) शैक्षणिक संशोधनाच्या पद्धती सांगा. वर्णनात्मक संशोधन पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) ज्ञान निर्मितीचे स्रोत थोडक्यात स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- 1) परिकल्पनांचे प्रकार स्पष्य करा.
 - 2) संबंधित संशोधनाच्या अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12
- 1) कृति संशोधनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
 - 2) चलांचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - 3) प्रायोगिक पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – IV)
Teacher Education

Day and Date : Wednesday, 6-12-2017

Total Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N. B. :** 1) All questions are compulsory.
2) Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 15 minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alphabet of the alternatives and write it in given box : **10**
 - 1) National educational system is brought through _____ commission tried in India.
A) Dr. Radhakrishnan B) Sarjent
C) Sadler D) Rammurti
 - 2) The importance of in service teacher education is stated by _____
A) Kothari B) Mudliyar
C) Commission (1986) D) Calcutta Commission
 - 3) The classroom behaviour of teacher are not related to _____ aspect.
A) Content B) Individual
C) Situational aspect of learning D) Strategies
 - 4) Jean Piaget stated _____ stages of cognitive development.
A) 2 B) 4 C) 5 D) 6
 - 5) National Teacher educations conference established in _____
A) 1971 B) 1973 C) 1975 D) 1978
 - 6) The following _____ is not the pillar of education among four pillars.
A) Learning to know B) Learning to come
C) Learning to do D) Learning to be
 - 7) NAAC works for assessment and accreditation for _____
A) Higher Education Institute B) Higher secondary education institute
C) D.T.Ed. D) Primary Education Institute

मराठी रूपांतर

- 10
1. योग्य पर्याय निवडा.
- 1) भारतात राष्ट्रीय शिक्षण पद्धती आणण्याचा _____ आयोगाने प्रयत्न केला.
 अ) डॉ. राधाकृष्णन ब) सार्जट क) सॅडलर ड) राममूर्ती

2) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे महत्त्व _____ आयोगाने सांगितले.
 अ) कोठारी ब) मुदलियार क) 1986 या आयोग ड) कलकत्ता आयोग

3) शिक्षकाचे वर्गातील वर्तन _____ संबंधित नसते.
 अ) आशय ब) वैयक्तिक
 क) परिस्थितीजन्य अध्ययन विषयक ड) कार्यनीती

4) जीन पियाजे यांनी बैद्धिक विकासाच्या _____ अवस्था निश्चित केल्या.
 अ) 2 ब) 4 क) 5 ड) 6

5) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेची स्थापना _____ साली झाली.
 अ) 1971 ब) 1973 क) 1975 ड) 1978

6) शिक्षणाच्या चार स्तंभापैकी खालील कोणता स्तंभ नाही ?
 अ) लर्निंग टू नो ब) लर्निंग टू कम क) लर्निंग टू डू ड) लर्निंग टू बी

7) नॅक (NAAC) _____ च्या मूल्यांकन आणि प्रत्यायत यासाठी काम करते.
 अ) उच्च शिक्षण संस्था ब) उच्च माध्यमिक शिक्षण संस्था
 क) डी. टी. एड ड) प्राथमिक शिक्षण संस्था

8) मुस्लिम काळातील प्राथमिक शिक्षण _____ मध्ये दिले जात असे.
 अ) मदरसा ब) मक्ताब क) मस्जिद ड) गुरुकुल

9) प्रयोगशाळा अनुभवामध्ये अनुदेशन दृष्टिकोनाची गरज _____ यांनी सांगितली.
 अ) ग्रेगरी ब) एम. बी. बूच क) हडसन ड) थॉमस

10) शिक्षक शिक्षणासाठी मानवतावादी दृष्टिकोनाचा उदय _____ या खंडात झाला.
 अ) आफ्रिका ब) उत्तर अमेरिका क) युरोप ड) आशिया

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – IV)
Teacher Education

Day and Date : Wednesday, 6-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 40

2. Answer the following questions. (any one)	10
1) Trace the historical perspective of teacher education in India.	
2) Explain the concept of teacher and student through process.	
3. Answer the following questions. (any one)	10
1) Explain in detail the competency of teacher.	
2) What is the roles and characteristics of good teacher ?	
4. Write the answer in brief.	8
1) Significance of teacher education in India	
2) Role of teacher in future.	
5. Write the answer in brief.	12
1) Creative approach to teacher education.	
2) Importance of social service.	
3) Which are the objectives of Micro Teaching ?	

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक).	10
1) भारतातील शिक्षक शिक्षणाच्या इतिहासाचा आढावा द्या.	
2) शिक्षक-विद्यार्थी विचार प्रक्रिया ही संकल्पना स्पष्ट करा.	

Set P

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक). **10**
- 1) शिक्षक क्षमता सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
 - 2) चांगल्या शिक्षणाच्या भूमिका व गुणवैशिष्टे काय ?
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा. **8**
- 1) भारतातील शिक्षक शिक्षणाचे महत्त्व
 - 2) भविष्यातील शिक्षकाची भूमिका.
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा. **12**
- 1) शिक्षक शिक्षणातील क्रियात्मक दृष्टिकोण.
 - 2) समाजसेवेचे महत्त्व लिहा.
 - 3) सूक्ष्म अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
-

**M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
(Paper – V)****INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL TECHNOLOGY**

Day and Date : Friday, 8-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Instructions : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternatives : (10x1=10)

- 1) _____ type of network is used in LAN.
a) Ring b) Star c) Bus d) Hierarchical
- 2) John Guttenburg carried out mass printing of books in
a) 1486 b) 1448 c) 1484 d) 1468
- 3) According to _____ audio literacy is classified in 10 steps.
a) Bloom b) Land steen c) Strambo d) Shefler
- 4) Multi sensory teaching is also called as
a) Multi dimensional technique b) Multi imagery technique
c) Multi media technique d) Hyper media technique
- 5) Feed back is fundamental principle of
a) Behavioural technology b) Teaching technology
c) Media technology d) Cybernetics
- 6) _____ is not an input device.
a) Keyboard b) MICR c) COM (Micro-film) d) OMR
- 7) Skinner is pioneer of
a) Behavioural technology b) Instructional technology
c) Media technology d) Teaching technology
- 8) WWW stands for
a) World Wide Web b) World Wise Web
c) Word Wide Web d) Word Wise Web
- 9) The process of converting analog signals to digital signals is called
a) Modulation b) De-modulation
c) Internal data transfer d) External data transfer
- 10) ISDN stands for
a) Integrated Services Digital Network b) International Services Digital Network
c) Integrated Services Dynamic Network d) International Services Dynamic Network

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा : 10

- १) LAN मध्ये _____ प्रकारचे नेटवर्क वापरतात.
 अ) रिंग ब) स्टार क) बस ड) हायरारकीकल
- २) जॉन गटेनबर्गने _____ मध्ये पुस्तकांची मोठ्या प्रमाणावर छपाई केली.
 अ) १४८६ ब) १४४८ क) १४८४ ड) १४६८
- ३) श्राव्य साक्षरतेचे _____ च्या मते दहा टप्प्यात वर्गीकरण होते.
 अ) ब्लूम ब) लँड स्टीन क) स्ट्रॅंबो ड) शेफलर
- ४) बहुसंवेदी अध्यापनास _____ असेही म्हणतात.
 अ) बहुमितीय तंत्र ब) बहुकल्पित तंत्र क) बहुमाध्यम तंत्र ड) हायपरमीडिया तंत्र
- ५) प्रत्याभरण हे _____ चे मूलभूत तत्व आहे.
 अ) वर्तन तंत्रज्ञान ब) अध्यापन तंत्रज्ञान
 क) माध्यम तंत्रज्ञान ड) सायबरनेटीक्रूस
- ६) _____ हे अंतर्गमन साधन नाही.
 अ) की-बोर्ड ब) एमआयसीआर
 क) कॉम (मायक्रो फिल्म) ड) ओएमआर
- ७) स्किनर हे _____ चे पुरस्कर्ते आहेत.
 अ) वर्तन तंत्रज्ञान ब) अनुदेशन तंत्रज्ञान क) माध्यम तंत्रज्ञान ड) अध्यापन तंत्रज्ञान
- ८) WWW म्हणजे
 अ) वर्ल्ड वाईड वेब ब) वर्ल्ड वाईज वेब क) वर्ड वाईड वेब ड) वर्ड वाईज वेब
- ९) ॲनालॉग सिग्नल्स् चे रूपांतर डिजिटल सिग्नल मध्ये होण्याच्या प्रक्रियेस _____ म्हणतात.
 अ) मोड्युलेशन ब) डि-मोड्युलेशन
 क) इंटरनल डाटा ट्रान्सफर ड) एक्सटर्नल डाटा ट्रान्सफर
- १०) ISDN म्हणजे
 अ) इंटीग्रेटेड सर्विसेस डिजिटल नेटवर्क
 ब) इंटरनॅशनल सर्विसेस डिजिटल नेटवर्क
 क) इंटीग्रेटेड सर्विसेस डायनॅमिक नेटवर्क
 ड) इंटरनॅशनल सर्विसेस डायनॅमिक नेटवर्क

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
(Paper – V)**

INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL TECHNOLOGY

Day and Date : Friday, 8-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

2. Answer following questions (any one) :	10
1) Explain the meaning, scope and limitations of Educational Technology.	
2) Explain the concept of multisensory teaching. Explain multisensory teaching at memory and understanding level.	
3. Answer following questions (any one) :	10
1) What is meant by computer hardware ? Explain various input devices of computer.	
2) Explain the concept, need and importance of information technology.	
4. Answer following questions in brief :	8
1) Explain various types of network.	
2) Explain the role of educational technology in informal education.	
5. Answer following questions in brief :	12
1) Explain the concept of task analysis.	
2) Explain the concept of technology literacy.	
3) Explain various types of memory.	

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक). 10
- १) शैक्षणिक तंत्रविज्ञानाचा अर्थ, व्याप्ती आणि मर्यादा स्पष्ट करा.
 - २) बहुसंवेदी अध्यापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. स्मृती व आकलन पातळीवरील बहुसंवेदी अध्यापन स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक). 10
- १) संगणक हार्डवेअर म्हणजे काय ? संगणकाची विविध अंतर्गमन साधने स्पष्ट करा.
 - २) माहिती तंत्रज्ञानाची संकल्पना, गरज व महत्व स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 8
- १) नेटवर्कचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) अनौपचारीक शिक्षणात शैक्षणिक तंत्रविज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 12
- १) कार्य विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) तंत्रज्ञान साक्षरतेची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) स्मृतीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – I) Examination, 2017
EDUCATIONAL MEASUREMENT OF EVALUATION (Old) (Paper – VI)

Day and Date : Monday, 11-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) **All questions are compulsory.**
 - 3) Figures to the **right** indicate marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
1) Benjamin Bloom is the father of _____ technique.
a) Learning b) Teaching c) Evaluation d) Training
- 2) Objectives, learning experiences and tools of evaluation are the aspects of
a) Educational Evaluation b) Measurement
c) Training d) Examination
- 3) Constructive validity is stated by
a) Scriven b) Kronback c) Jordan d) Freeman
- 4) The characteristic of a good measuring instrument is
a) Validity b) Reliability c) Objectivity d) Above all
- 5) _____ is not the type of standard score.
a) Raw score b) Z-score c) T-score d) C-score
- 6) Personality Inventories is the type of
a) Interest Inventories b) Achievement Tests
c) Personality Tests d) Attitude Scale
- 7) Attitude scale is stated by
a) Bloom b) Guttman c) Scriven d) Patel
- 8) Paperless examination is the aspect of
a) Semester system b) Grading system
c) Open Book examination d) Online examination
- 9) The First step of grading system is
a) Marking b) Scaling
c) Preparation of Scale d) None of the above

- 10) Recall type questions are based on

 - a) Understanding
 - b) Memory
 - c) Application
 - d) None of the above

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

10

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) Examination, 2017
EDUCATIONAL MEASUREMENT OF EVALUATION (Old) (Paper – VI)

Day and Date : Monday, 11-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions :*** 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate marks.

2. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) Explain the taxonomies of educational objectives.
 - 2) Explain the characteristics of a good measuring instrument.
3. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) Explain the nature and characteristics of performance tests.
 - 2) Explain the steps involved in standardization of the test.
4. Answer the following questions in brief : 8
- 1) State the importance of achievement tests.
 - 2) Write the merits of question bank.
5. Answer the following questions in brief : 12
- 1) State the importance of semester system.
 - 2) Write the merits of interest inventories.
 - 3) State the importance of personality tests.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक):	10
1) शैक्षणिक उद्दिष्टांची श्रेणीबद्ध रचना स्पष्ट करा.	
2) चांगल्या मापन साधनांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक):	10
1) कृती चाचण्यांचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
2) चाचणीच्या प्रमाणिकरणातील समाविष्ट पायऱ्या स्पष्ट करा.	
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.	8
1) संपादन चाचण्यांचे महत्व सांगा.	
2) प्रश्नपेढीचे फायदे लिहा.	
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.	12
1) सत्र प्रणालीचे महत्व सांगा.	
2) अभिरूची शोधिकांचे फायदे लिहा.	
3) व्यक्तिमत्व चाचण्यांचे महत्व विशद करा.	
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
POPULATION EDUCATION AND HEALTH EDUCATION (Paper – VI)

Day and Date : Monday, 11-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N. B. :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) All questions are **compulsory**.
 - 3) Figures to the **right** indicate **full marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
1) Delinquency increases due to the misuse of leisure time. This conclusion is stated by _____
a) Malthus b) H. D. Harness c) Allan d) Syrial Bert
- 2) Who is author of the book named “An essay on the principles of population” ?
a) Allan b) Syrial Bert c) Malthus d) Martin Luther
- 3) In India Raghunath Karve firstly started hospital in _____ year for family planning at individual level.
a) 1925 b) 1928 c) 1932 d) 1935
- 4) Indian Government declared _____ year as a women empowerment year.
a) 2001 b) 2002 c) 2003 d) 2004
- 5) The committee of _____ is established in 1944 under the President of Yeats.
a) Population quality b) Population numbers
c) Population ratio d) Population dynamics
- 6) The started of living decreases due to the growth of population, the trend was stated by
a) Jorge Pen b) Confusious c) Martin Luther d) Adam Smith
- 7) Family planning institution in Mumbai started from _____
a) 1949 b) 1950 c) 1951 d) 1952
- 8) Population Training and Research Centre in Mumbai is at _____
a) Church gate b) Thane c) Devnar d) Virar
- 9) Population quality in country depend upon _____
a) Education b) Literate c) Industry d) Technology
- 10) The first census was started from _____ as India was under British empire.
a) 1860 b) 1865 c) 1868 d) 1872

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्यायाची निवड करा :

१०

- १) रिकाम्या वेळेचा दुरुपयोग केल्यामुळे बाल गुन्हेगारी वाढते. असा निष्कर्ष _____ यांनी मांडला.
अ) माल्थस् ब) एच. डी. हारनेस क) अॅलन ड) सायरिल बर्ट

२) "An essay on the principles of population" या प्रबंधांचे लेखक _____ हे आहेत.
अ) अॅलन ब) सायरिअल बर्ट क) माल्थस् ड) मार्टिन ल्युथर

३) रघुनाथ कर्वे यांनी भारतात सर्व प्रथम _____ या वर्षी कुटुंब नियोजनासाठी व्यक्तिगत पातळीवर दवाखाना सुरू केला.
अ) १९२५ ब) १९२८ क) १९३२ ड) १९३५

४) भारत सरकारने _____ हे वर्ष महिला सबलीकरण म्हणून घोषित केले.
अ) २००१ ब) २००२ क) २००३ ड) २००४

५) १९४४ मध्ये यीटस् यांच्या अध्यक्षतेखाली _____ समिती स्थापन केली.
अ) लोकसंख्या गुणवत्ता ब) लोकसंख्या आकडेवारी
क) लोकसंख्या गुणोत्तर ड) लोकसंख्या गतिमानता

६) लोकसंख्या वाढीमुळे राहणीमान खालावते हा विचार प्रवाह तत्त्ववेता _____ यांनी मांडला.
अ) जॉर्ज पेन ब) कन्फ्युशियस क) मार्टिन ल्युथर ड) ऑडम स्मिथ

७) भारतामध्ये _____ या वर्षी मुंबईत कुटुंब नियोजन संस्था सुरू केली.
अ) १९४९ ब) १९५० क) १९५१ ड) १९५२

८) लोकसंख्या प्रशिक्षण व संशोधन केंद्र मुंबईतील _____ येथे आहे.
अ) चर्चीट ब) ठाणे क) देवनार ड) विरार

९) लोकसंख्येची गुणवत्ता देशातील _____ अवलंबून असते.
अ) शिक्षणावर ब) साक्षरतेवर क) उद्योगावर ड) तंत्रज्ञानावर

१०) भारत इंग्रज सत्तेच्या अंमलाखाली असताना पहिली जनगणना _____ मध्ये घेतली.
अ) १८६० ब) १८६५ क) १८६८ ड) १८७२

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017

POPULATION EDUCATION AND HEALTH EDUCATION (Paper – VI)

Day and Date : Monday, 11-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

N. B. : 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

2. Answer the following questions (any one) : **10**

- 1) Write the concept of population education stated need and importance of population education.
 - 2) Write nature and scope of education for responsible parenthood.

3. Answer the following questions (any one) : **10**

- 1) Explain nature and scope of population education.
 - 2) Describe various sources for getting information about population status.

4. Answer following questions : 8

- 1) Explain various factors affecting population.
 - 2) Write role of UNESCO in population education.

5. Answer the following questions in brief : **12**

- 1) Role of women for population control.
 - 2) Write the relation between population and socio-economic development.
 - 3) Write the effect of population growth on environment.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करून लोकसंख्या शिक्षणाची गरज व महत्व लिहा.
 - २) सुजाण पालकत्वाच्या शिक्षणाचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) लोकसंख्या शिक्षणाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - २) लोकसंख्ये विषयी माहिती मिळविण्याचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : ८
- १) लोकसंख्येवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - २) UNESCO ची लोकसंख्या शिक्षणासंदर्भात भूमिका लिहा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १२
- १) लोकसंख्या वाढ नियंत्रणात स्त्रीची भूमिका लिहा.
 - २) लोकसंख्या आणि सामाजिक, आर्थिक विकास यातील संबंध लिहा.
 - ३) लोकसंख्या वाढीचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम लिहा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
SPECIAL EDUCATION (Paper – VI)

Day and Date : Monday, 11-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) **All questions are compulsory.**
 - 3) Figures to the **right** indicate **full marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes Marks : 10

1. Choose the correct alternatives : 10
1) While giving training to blind students _____ text books.
a) Abacus b) Rubbermat c) Brail lipee d) Tailor fraim
2) In England _____ school for special education is started in 1967.
a) Navodaya b) Central
c) Mentally retarded d) Hearing impaired
3) German educationist _____ developed speaking skill.
a) Shampuan Henic b) Done
c) Karbi d) Bish
4) POA means
a) The programme of alternative b) The programme of aptitude
c) The programme of action d) The programme of ability
5) In India special education firstly considered in _____ year.
a) 1952 b) 1964 c) 1986 d) 1992
6) In integrated school stress is given an _____ learning.
a) Group b) Personal c) Remedial d) Self
7) Writing disability known as
a) Dislexiya b) Discalculiya c) Disgraphiya d) None of these
8) The Sarjant Commission recommendation in _____ year.
a) 1944 b) 1952 c) 1964 d) 1986
9) The listening intensity of deaf people is measured by _____ instrument.
a) Audiometer b) Thermometer c) Both a) and b) d) All the above
10) Constructive method also called
a) Questionnaire method b) Observation method
c) Analytical method d) None of these

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१०

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – I) (Old) Examination, 2017
SPECIAL EDUCATION (Paper – VI)**

Day and Date : Monday, 11-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

***Instructions:* 1) All questions are compulsory.**

2) Figures to the right indicate full marks.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the concept and meaning of handicapped education.
 - 2) Explain the nature and meaning of integrated education.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Write recommendation given in act, 1986.
 - 2) Write the educational barriers of hearing impairment children.
4. Answer the following questions : **8**
- 1) Describe the role of rehabilitation council of India.
 - 2) Suggest the remedies for learning disabled children.
5. Answer the following questions : **12**
- 1) Explain the concept of remedial teaching.
 - 2) Explain role of the teacher for integrated education.
 - 3) Write scope of special education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) अपंग शिक्षणाची संकल्पना व अर्थ स्पष्ट करा.	
२) एकात्मिक शिक्षणाचे स्वरूप व अर्थ स्पष्ट करा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) १९८६ च्या अपंग कायद्यातील शिफारशी लिहा.	
२) विशेष शिक्षणात कर्णबधिर मूलांचे शैक्षणिक अडथळे लिहा.	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा :	८
१) भारतीय पूनर्वसन परिषदेच्या भूमिकाचे वर्णन करा.	
२) अध्ययन अकार्यक्षम मूलांचे शैक्षणिक अडथळे स्पष्ट करा.	
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा :	१२
१) उपचारात्मक अध्यापनाची संकल्पना लिहा.	
२) एकात्मिक शिक्षणात शिक्षकाची भूमिका लिहा.	
३) विशेष शिक्षणाची व्याप्ती लिहा.	
-

**Seat
No.**

Set

P

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I)

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Max. Marks : 70

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instructions : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in first **20** minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

- 13) Development of three 'H' in the person is the philosophy of
 a) Gandhi b) Tagore c) Phule d) Ambedkar
- 14) Invitation to foreign university to our country is the _____ thought of school.
 a) Liberalism b) Humanism c) Nationalism d) Socialism

मराठी रूपांतर

१. बहुपर्यायी प्रश्न निवडा. १४

- १) _____ हे शिक्षणाला सामाजिक प्रक्रिया माननारे शास्त्र आहे.
 १) समाजशास्त्र २) राज्यशास्त्र ३) मानसशास्त्र ४) अर्थशास्त्र
- २) ज्ञान ग्रहणाचा सिद्धांत _____ वर आधारित आहे.
 १) तत्व मिमांसा २) ज्ञान मिमांसा ३) मूल्या मिमांसा ४) वरील सर्व
 ३) मूल्य मिमांसेत _____ चा अभ्यास केला जातो.
 १) विश्वाचे स्वरूप २) सत्याचे स्वरूप ३) ज्ञानाचे स्वरूप ४) मूल्याचे स्वरूप
 ४) टागारांच्या मते _____ हे शिक्षणाचे ध्येय नाही.
 १) मानवाची गुलामगिरीतून मुक्ती २) सत्याची स्वरूप
 ३) ज्ञानाचे स्वरूप ४) मूल्याचे स्वरूप
 ५) प्रत्येक व्यक्तिच्या जीवनाला तत्वज्ञानाचे अधिष्ठान आवश्यक असते, कारण त्यामुळे
 १) जीवनाचा अर्थ समजतो २) फुरसदीच्या वेळेचा सदृश्ययोग करता येतो
 ३) व्यक्तिला समायोजन साधता येते ४) वरीलपैकी नाही
 ६) सांख्य तत्वज्ञानानुसार कैवल्य म्हणजे _____
 १) प्रकृतीपासून पुरुष वेगळा आहे २) पुरुष व प्रकृती एकमेकावर अवलंबून आहेत
 ३) सत्व गुणांचे पालन करणे ४) यापैकी नाही
 ७) शिक्षणाचे सर्वांत महत्वाचे कार्य _____ आहे.
 १) अध्ययन संक्रमण २) संस्कृती संक्रमण ३) अध्यापन संक्रमण ४) यापैकी नाही
 ८) बौद्ध काळात धार्मिक शिक्षणाला _____ ची जोड दिली होती.
 १) शेतकी शिक्षण २) औपचारिक शिक्षण ३) व्यावसायिक शिक्षण ४) अनौपचारिक शिक्षण
 ९) विश्वाच्या मुळाशी असलेल्या अंतिम सत्याचे स्वरूप स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न तत्वज्ञानाच्या _____ शाखेत केला जातो.
 १) ज्ञानमिमांसा २) तत्वमिमांसा ३) मूल्या मिमांसा ४) नितीशास्त्र
 १०) वैदिक कालिन अभ्यासक्रमात _____ वेदांचा समावेश करण्यात आला.
 १) दोन २) चार ३) पाच ४) तीन
 ११) सौंदर्या ची गुणवत्ता हा विषय _____ मूल्यात येतो.
 १) सामाजिक २) नौतिक ३) आध्यात्मिक ४) सौंदर्यात्मक
 १२) एकत्रित समायोजन करून राहणे हा विषय _____ मूल्यांत होतो.
 १) नौतिक २) सामाजिक ३) आध्यात्मिक ४) सौंदर्यात्मक
 १३) ३ 'H' याचा विकास ही _____ विचाराचे तत्वज्ञान आहे.
 १) गांधीजी २) टागोर ३) फुले ४) आंबेडकर
 १४) भारतात पाश्चात्य विद्यापीठांगा आमंत्रण हे _____ सांप्रदायाची विचार सरणी आहे.
 १) उदारिकरण २) मानवतावाद ३) राष्ट्रीयावाद ४) समाजवाद

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I)

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any 1**) : 10
- 1) What do you mean by knowledge ? Explain its nature and sources.
 - 2) What is epistemology ? Discuss methods of acquiring knowledge.
3. Answer the following questions (**any 1**) : 10
- 1) Describe the Buddhist school of philosophy along with its impact on education.
 - 2) What is the school of existentialism ? Explain its contribution to the education.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : 20
- 1) Explain the philosophy of man making education.
 - 2) What are the aims of education According to Rabindranath Tagore ?
 - 3) How does Plato described the concept of man and his development ?
 - 4) What are the different kind of values ? Explain any one in the light of education.
 - 5) How do you differentiate the spiritual and aesthetic value ?
5. Write short note (**any 4**) : 16
- 1) Describe the relation between social value and education.
 - 2) Explain the process of development of man with reference to thought of Mahatma Gandhi.
 - 3) Describe the views of ‘Mahatma Fule’ with the reference to role of teacher.
 - 4) Discuss the function of philosophy.
 - 5) Describe the contribution of yoga to education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (को. १) :	१०
१) ज्ञान म्हणजे काय ? ज्ञानाचे स्वरूप व स्रोत स्पष्ट करा.	
२) ज्ञानमिमांसा म्हणजे काय ? ज्ञान मिळवण्याचे पद्धती स्पष्ट करा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (को. १) :	१०
१) बौद्ध तत्वज्ञान स्पष्ट करून त्याचा शिक्षणावरील प्रभाव स्पष्ट करा.	
२) आवश्यकतावाद म्हणजे काय सांगून ? आवश्यकता वादाचे शिक्षणाला योगदान स्पष्ट करा.	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	२०
१) मानव निर्मिती साठी शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.	
२) रविंद्रनाथ टागोरांच्या मते शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.	
३) 'मानव आणि त्याचा विकास' ही संकल्पना प्लेटो च्या दृष्टिकोनातून स्पष्ट करा.	
४) मूल्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करून. शिक्षणाच्या संदर्भानुसार कोणत्याही एका मूल्यांचे स्पष्टीकरण द्या.	
५) आध्यात्मिक मूल्ये आणि सौंदर्यात्मक मूल्यांतील फरक कसे स्पष्ट कराल.	
५. टीपा लिहा (कोणतेही चार) :	१६
१) सामाजिक मूल्ये आणि शिक्षण यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.	
२) महात्मा गांधी यांच्या विचारान्वये मानवाच्या विकासाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.	
३) महात्मा फुले यांच्या विचारान्वये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.	
४) तत्वज्ञानाची कार्ये स्पष्ट करा.	
५) 'योगा' चे शिक्षणाला योगदान स्पष्ट करा.	

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 2-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Figures to the right indicate marks.
 - 3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative : 14
1) In any definition of educational sociology, the key word is _____
a) individual b) society c) environment d) interaction
- 2) In what way education as the sub-system of the larger society can contribute to strengthening of democracy _____
a) Through educated electorate b) through dedicated and competent leadership
c) Through cultivation of essential values d) All of these
- 3) Socialization of the child is best effected through _____
a) indoctrinating young children in socially acceptables ways of behaviour
b) providing appropriate direction to a few leaders
c) exposing young children to the example of socially acceptable behaviour
d) approaching the problem through religious and moral training
- 4) Among following statements, which is the most correct ?
a) Social change is the outcome of modernization
b) Modernization is the outcome of social change
c) Socialization and modernization are the same thing
d) None of the above is correct
- 5) Equality before the law is a basic fundamental right guaranteed under _____
a) article 340 b) article 46 c) article 45 d) article 14
- 6) Reservations of seats for scheduled castes and scheduled tribes for their education is based upon
a) liquidation of illiteracy b) need for social change
c) articles of the constitution d) Political Philosophy
- 7) Which of the following contributes most to the failing standard of Indian education ?
a) less competent teachers b) much political influence on the teachers
c) Governments apathy d) non-availability of funds
- 8) School drop-outs are mainly from
a) poor families b) rich families c) migrating families d) illiterate families
- 9) Education is considered as an instrument of peaceful social change because through education it is possible to _____
a) minimise the chasm of economic disabilities b) remove regional-socio-cultural imbalances
c) check social injustice from being widening d) achieve all these
- 10) Why children today are considered to be under greater emotional strain than they were a century ago ?
a) society is becoming more complex b) ties of family life are weakened
c) parents take less interest in children d) due to modernization
- 11) Gurukuls tries to preserve _____ values in the children.
a) educational b) spiritual c) aesthetic d) national

- 12) Why should, Education of girls be emphasized in India ?
a) Because of social justice b) Because of social transformation
c) Both of these d) None of these

13) Continuing education programmes are educational opportunities offered to individual throughout their
a) childhood b) adolescence c) adulthood d) lifetime

14) The book entitled ‘Pedagogy of the oppressed’ is written by _____
a) Evan Elich b) Paulo Freire c) Emile Durkheim d) Max Weber

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

 - १) शैक्षणिक समाजशास्त्राच्या कोणत्याही व्याख्येतील महत्वपूर्ण शब्द म्हणजे _____
 - अ) व्यक्ती
 - ब) समाज
 - क) पर्यावरण
 - ड) आंतरक्रिया
 - २) लोकशाही दृढीकरणासाठी शिक्षण हे एक उपप्रणाली म्हणून कसे उपयुक्त ठरु शकते ?
 - अ) सुशिक्षित मतदारांद्वारे
 - ब) समर्पित व सक्षम नेतृत्वाद्वारे
 - क) आवश्यक मूल्याच्या जोपासनेद्वारे
 - ड) वरील सर्व
 - ३) बालकाच्या सामाजिकरणाची प्रभावी व्यवस्था म्हणजे
 - अ) समाजमान्य वर्तन बदलाबदलाची भावना विद्यार्थ्यावर बिंबवणे
 - ब) ठराविक नेत्याकडे दिशानिर्देश करणे
 - क) समाजमान्य वर्तनाबाबतची उदाहरणे विद्यार्थ्यांपुढे प्रदर्शित करणे
 - ड) धार्मिक व नैतिक प्रशिक्षणाने समस्यांना सामोरे जाणे
 - ४) खालीलपैकी कोणते विधान अधिक बरोबर आहे ?
 - अ) सामाजिक बदल हे आधुनिकीकरणाचे फलित होय
 - ब) आधुनिकीकरण हे सामाजिक बदलाचे फलित होय
 - क) सामाजिकीकरण व आधुनिकीकरण या दोन्ही बाबी सारख्याच
 - ड) यापैकी एकही विधान बरोबर नाही
 - ५) कायद्यापुढे सर्व समान हा मूळभूत हक्क घटनेच्या _____ कलमानुसार प्राप्त झालेला आहे.
 - अ) ३४०
 - ब) ४६
 - क) ४५
 - ड) १४
 - ६) अनुसूचित जाती आणि जमातीसाठीचे शैक्षणिक आरक्षण _____ या तत्वानुसार आहे.
 - अ) निरक्षरता निर्मूलन
 - ब) सामाजिक बदलाची गरज
 - क) घटनेतील कलमे
 - ड) राजकीय तत्वज्ञान
 - ७) भारतीय शिक्षणाचा दर्जा खालीलपैकी कोणती बाब कारणीभूत आहे ?
 - अ) कमी सक्षमतेचे शिक्षक
 - ब) शिक्षकावरील राजकीय प्रभाव
 - क) शासनाचे औदासीन्य
 - ड) अर्थसहाय्याचा अभाव
 - ८) शालेय गळती प्रामुख्याने _____ मध्ये आढळते.
 - अ) गरीब कुटुंबा
 - ब) श्रीमंत कुटुंबा
 - क) स्थलांतरीत कुटुंबा
 - ड) अशिक्षित कुटुंबा
 - ९) शिक्षणामुळे _____ होत असल्याने शांततापूर्ण सामाजिक बदलाचे एक साधन म्हणून शिक्षणाकडे पाहिले जाते.
 - अ) आर्थिक विषमता कमी
 - ब) प्रादेशिक-सामाजिक सांस्कृतिक असमतोल नष्ट
 - क) सामाजिक अन्यायावर नियंत्रण
 - ड) वरील सर्व
 - १०) शतकापूर्वीपेक्षा आजची मुले प्रचंड मानसिक ताणतणावाखाली असल्याचे आढळते कारण
 - अ) समाज अधिक गुंतागुंतीचा बनत आहे
 - ब) कौटुंबिक बंध दुर्बल होत आहेत
 - क) पालकांचे मुलांकडे कमी लक्ष असते
 - ड) आधुनिकीकरण असल्याने
 - ११) गुरुकुलामध्ये विद्यार्थ्यांमध्ये _____ मूळ्याचे जतन करण्याचा प्रयत्न केला जातो.
 - अ) शैक्षणिक
 - ब) अध्यात्मिक
 - क) सौदर्यविषयक
 - ड) नैसर्गिक
 - १२) भारतामध्ये मुर्लीच्या शिक्षणाला प्राधान्य का द्यायला हवे ?
 - अ) सामाजिक न्यायासाठी
 - ब) सामाजिक परिवर्तनासाठी
 - क) दोन्हीसाठी
 - ड) यापैकी नाही
 - १३) निरंतर शिक्षणाचे कार्यक्रम म्हणजे त्याच्या _____ पुरविलेल्या संधी होत.
 - अ) बाल्यावस्थेत
 - ब) किशोरावस्थेत
 - क) प्रौढावस्थेत
 - ड) जीवनभरासाठी
 - १४) 'पेडऱ्गोंगी ऑफ ऑप्रेसड' या शीर्षकाच्या पुस्तकाचे लेखन _____ यांनी केले आहे.
 - अ) इव्हान इलिच
 - ब) पाऊलो फ्रेअरी
 - क) एमिली डर्कहिम
 - ड) मॅक्स वेबर

Set P

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 2-12-2017

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

- N.B. :** 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the right indicate marks.

2. Elaborate ‘education as a process of Social change’. 10

OR

What is the role of education in eliminating the inequalities with reference to social disadvantages

and gender habitants ? 10

3. What are the aims of Peace Education ? 10

OR

What are the views of Evan Elich on De-Schooling Society ?

10

4. Answer in brief (**any 4**) : 20

- 1) Education for ‘International Understanding’.
- 2) Nature of ‘Education in Multicultural Society’.
- 3) Education for ‘Globalization’.
- 4) Characteristics of ‘Culture of Peace’.
- 5) Various programmes in India about ‘Distance Education’.

5. Answer in brief (**any 4**) : 16

- 1) Education as a ‘Social System’.
- 2) Equality verses equity in education.
- 3) Types of ‘Peace Education’.
- 4) Concept of ‘Conflict Resolution’.
- 5) Role of the teacher in ‘Social Change’.

मराठी रूपांतर

२. ‘शिक्षण ही सामाजिक परिवर्तनाची एक प्रक्रिया’ यावर प्रकाशझोत टाका. १०

किंवा

सामाजिक वंचित व लिंगभेदाच्या संदर्भातील विषमता दूर करण्यामधील शिक्षणाची भूमिका काय ? १०

३. ‘शांततेसाठी शिक्षणाची’ ध्येये कोणती ? १०

किंवा

‘निःशाला समाजाबाबतची’ इव्हान इलिच यांचे विचार काय आहेत ? १०

४. पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या (कोणतेही ४) : २०

- १) ‘आंतरराष्ट्रीय सामंजस्यासाठी’ शिक्षण
- २) ‘बहुसंस्कृतिक समाजातील शिक्षण’चे स्वरूप
- ३) ‘जागतिकरणासाठी’ शिक्षण
- ४) ‘शांतता संस्कृतिची’ गुणवैशिष्ट्ये
- ५) दूरस्थ शिक्षणाच्या संदर्भात भारतातील विविध कार्यक्रम

५. पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या (कोणतेही ४) : १६

- १) शिक्षण : एक सामाजिक व्यवस्था
- २) शिक्षणामधील समानता विरुद्ध समभाग
- ३) शांततेसाठी शिक्षणाचे विविध प्रकार
- ४) ‘संघर्ष निवारणाची’ संकल्पना
- ५) ‘सामाजिक परिवर्तनामधील’ शिक्षकाची भूमिका

Seat No.	
---------------------	--

Set

P

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
CURRICULUM STUDIES (Paper – III)

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instructions: 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

- 11) _____ is not a psychological basis of curriculum.
A) Student's interest B) Students ability
C) Social values D) Development level of student

12) Student centred curriculum is based on students _____.
A) Need B) Interest C) Ability D) All above

13) In _____ centre curriculum; students creativity and activities are neglected.
A) Learner B) Subject C) Core D) All above

14) _____ is not a philosophical basic of curriculum.
A) Social needs B) Social structure C) Social value D) Social development

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

 - 1) अभ्यासक्रम विकासाचे _____ हे प्रतिमान आहे.
 अ) टेलर
 क) निकोलस व निकोलस
 ब) हिल्डा टाबा
 ड) वरील सर्व
 - 2) अभ्यासक्रमाचा _____ हा घटक आहे.
 अ) उद्दिष्टे
 ब) आशय
 क) मूल्यमापन
 ड) वरील सर्व
 - 3) अध्ययन अनुभूती हे _____ शी संबंधित असतात.
 अ) विद्यार्थ्यांचे वय
 क) विद्यार्थ्यांचे सामाजिक स्थान
 ब) विद्यार्थ्यांची परिपक्वता पातळी
 ड) वरील सर्व
 - 4) अभ्यासक्रम विकसनाचा _____ केंद्रित हा दृष्टिकोन नाही.
 अ) विषय
 ब) अध्ययनकर्ता
 क) समाज
 ड) शाळा
 - 5) चांगल्या अध्ययन अनुभूतींचा _____ हा निकष आहे.
 अ) वैविध्यता
 क) वय व परिपक्वतेशी संबंधित
 ब) अर्थपूर्ण व जीवनाशी संबंधित
 ड) वरील सर्व
 - 6) अभ्यासक्रम विकसनाचे प्रतिमान 1949 मध्ये _____ यांनी मांडले.
 अ) टेलर
 क) विल्स व बंडी
 ब) हिल्डा टाबा
 ड) निकोलस व निकोलस
 - 7) विशिष्ट कौशल्यांचा सराव है _____ अभ्यासक्रमाचे आदर्शव्रत वैशिष्ट आहे.
 अ) विषय केंद्रित
 ब) गाभाभूत
 क) अध्ययनार्थी केंद्रित
 ड) समाज केंद्रित
 - 8) विद्यार्थींमध्ये अपेक्षित वर्तन बदल व्हावेत म्हणून आयोजलेल्या कृतीला _____ म्हणतात.
 अ) अध्ययन निष्पत्ती
 ब) अध्ययन उद्दिष्टे
 क) अध्ययन अनुभव
 ड) यापैकी नाही
 - 9) अभ्यासक्रमात _____ चा समावेश असतो.
 अ) पाठ्यक्रम
 ब) पात्यक्षिक कार्य
 क) कृती
 ड) वरील सर्व
 - 10) अध्ययन अनुभूतींचे एकात्मिकरण हे _____ शी संबंधित असते.
 अ) आरोग्य
 ब) मुलांची गरज
 क) मूल्ये
 ड) वरील सर्व
 - 11) अभ्यासक्रमाचा _____ हा मानसशास्त्रीय पाया नाही.
 अ) विद्यार्थी अभिरुची
 क) सामाजिक मूल्ये
 ब) विद्यार्थी क्षमता
 ड) विद्यार्थींची विकासवस्था
 - 12) विद्यार्थी केंद्रित अभ्यासक्रम हा विद्यार्थींच्या _____ वर आधारित असतो.
 अ) गरज
 ब) अभिरुची
 क) क्षमता
 ड) वरील सर्व
 - 13) विद्यार्थींची सर्जनशीलता व कृतीशीलता ही _____ केंद्रित अभ्यासक्रमात दुर्लक्षित केली जाते.
 अ) अध्ययनकर्ता
 ब) विषय
 क) गाभा
 ड) वरील सर्व
 - 14) अभ्यासक्रमाचा _____ हा तात्किक पाया नाही.
 अ) सामाजिक गरज
 ब) सामाजिक रचना
 क) सामाजिक मूल्य
 ड) सामाजिक

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
CURRICULUM STUDIES (Paper – III)

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instruction : All questions are compulsory.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by curriculum ? Explain components of curriculum.
 - 2) Explain the concept and nature of learner centered approach of curriculum development.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain issues in curriculum development.
 - 2) Explain principles and criteria for developing learning experiences.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain the concept of prevention of culture.
 - 2) What is meant by subject centered curriculum development approach ?
 - 3) Explain difference between centralized and decentralized curriculum.
 - 4) Explain concept of integration of learning experiences.
 - 5) Explain Hilda Taba's model of curriculum development.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the points to be considered while selecting learning experiences.
 - 2) Explain Nicholls and Nicholls model of curriculum development.
 - 3) Explain the problems of curriculum load.
 - 4) Explain the determinants of curriculum.
 - 5) Explain the philosophical basis of curriculum.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) : 10
- 1) अभ्यासक्रम म्हणजे काय ? अभ्यासक्रमाचे घटक स्पष्ट करा.
 - 2) अभ्यासक्रम विकासाचा अध्ययनकर्ता केंद्रित दृष्टिकोनाची संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) अभ्यासक्रम विकासातील समस्या स्पष्ट करा.
 - 2) अध्ययन अनुभूती विकासाची तत्वे व निकष स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) संस्कार प्रतिबंधाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) विषयकेंद्रित अभ्यासक्रम म्हणजे काय ?
 - 3) केंद्रित व विकेंद्रित अभ्यासक्रमातील फरक स्पष्ट करा.
 - 4) अध्ययन अनुभूतींचे एकात्मिकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 5) अभ्यासक्रम विकासाचे हिल्डा टाबा यांचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) अध्ययन अनुभूती निवडताना लक्षात घ्यावयाच्या बाबी स्पष्ट करा.
 - 2) अभ्यासक्रम विकसनाचे निकोलस व निकोलसचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
 - 3) अभ्यासक्रम भारांशाच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - 4) अभ्यासक्रमाचे निर्धारक त स्पष्ट करा.
 - 5) अभ्यासक्रमाचे तात्विक पाया स्पष्ट करा.
-

Seat
No.

Set P

M.Ed. I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
Paper – IV : TEACHER EDUCATION

Day and Date : Thursday, 7-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions:** 1) Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.
3) Figures to the **right** indicate **full** marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

मराठी रूपांतर

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2017
Paper – IV : TEACHER EDUCATION

Day and Date : Thursday, 7-12-2017

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

- Instructions:** 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate **full marks**.

2. Write answer the following question (**any one**) : 10
- 1) State a concept of pre service teacher education and explain the nature and scope of pre service teacher education.
 - 2) State the concept of inservice teacher education and explain the nature of it.
3. Write answer the following question (**any one**) : 10
- 1) State the scope of school based practicum in teacher education and describe the internship programme in details.
 - 2) Explain the qualities and characteristic of an effective inservice teacher education.
4. Write answer the following question in brief (**any four**) : 20
- 1) Explain the modes of pre services teacher education programme.
 - 2) Write a characteristics of student teacher as an adult learner in teacher education at present setup.
 - 3) Describe a workshop as an area of teachers professional development of inservice teacher education programme.
 - 4) Which is the common problems faced by a teacher educators of inservice teacher education programme.
 - 5) Explain the transactional approach for the development of skill and competency through the teacher education programme.
5. Write answer in brief (**any four**) : 16
- 1) Write the elements of planning an inservice teacher education programme.
 - 2) Explain the modes of inservice teacher education.
 - 3) State the organization of various components of inservice teacher education programme.
 - 4) Write a review of understandings developed on teachers role and their functions.
 - 5) Write a purpose of orientation programme and refresher course.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना सांगून सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.	
२) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) शिक्षक शिक्षणातील शालाधारित प्रात्यक्षिक कार्याची व्याप्ती सांगून छात्रसेवाकालाचे सविस्तर वर्णन करा.	
२) सेवांतर्गत प्रभावी शिक्षक प्रशिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	२०
१) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचे मार्ग स्पष्ट करा.	
२) एक प्रौढ अध्ययनकर्ता म्हणून अद्यस्थितीतील शिक्षक शिक्षणातील प्रशिक्षणार्थीची वैशिष्ट्ये लिहा.	
३) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणातील व्यावसायिक विकसनाचे साधन म्हणून कार्यशाळेचे वर्णन करा.	
४) सेवांतर्गत प्रशिक्षणातील शिक्षक प्रशिक्षकांना कोणकोणत्या समस्यांना सामोरे जावे लागते.	
५) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमातून क्षमता व कौशल्य विकसनासाठीचा व्यवहारिक दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.	
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	१६
१) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाच्या नियोजनाचे घटक लिहा.	
२) सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षणाचे मार्ग स्पष्ट करा.	
३) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाच्या विविध घटकांतील संघटन नमूद करा.	
४) शिक्षकांची भूमिका व कार्ये यांच्या विकसनाचा आढावा घ्या.	
५) उद्बोधन वर्ग व उजाळा वर्ग यांचे उद्देश लिहा.	
-

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – I)
Philosophical and Sociological Foundation of Education

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N.B :**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Question No. 1 is **compulsory**. It should be solved in first 15 minutes in Answer Book on Page No. 3.
 - 3) Figures on **right** side show marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
- 1) The father of Educational Sociology is
a) John Lock b) George Payne c) Brown d) Henry Johnson
 - 2) The _____ is the significant task of community health.
a) Perception awareness b) Renaissance
c) Education d) Above all
 - 3) The economics of education involves _____ factor.
a) Cost of education b) Returns of education
c) Social mobility d) 'a' and 'b'
 - 4) _____ is not the type of multicultural society.
a) Education b) Human heredity c) Language d) Religion
 - 5) The need of international understanding is
a) global peace b) making proper relations with country
c) respect of human values d) above all
 - 6) 'Right to Information Act' executed from Maharashtra
a) 12th Oct. 2005 b) 12th Oct. 2006 c) 12th Oct. 2009 d) 12th Oct. 2010
 - 7) Equal opportunity of education means
a) To give education as per wish b) To give educational facilities
c) To give education as per capability d) To give education for all
 - 8) The _____ aspect is taken in to consideration in the intellectual property right.
a) Patent b) Copyright c) Trade Mark d) Above all
 - 9) The father of 'Economics of education' is
a) T.W. Schultz b) Adam Smith c) John Lock d) None of these
 - 10) _____ is the World Environment Day.
a) 5th June b) 10th June c) 10th August d) 5th September

मराठी रूपांतर

१. बहुपर्यायी प्रश्न निवडा :

१०

- 1) शैक्षणिक समाजशास्त्राचा जनक _____ हे आहेत.
अ) जॉन लॉक ब) जॉर्ज पेन क) ब्राऊन ड) हेनी जॉन्सन

2) समुदाय स्वास्थ्याचे महत्त्वाचे कार्य _____ आहे.
अ) जाणिव जागृती ब) पुनरुज्जीवन
क) शिक्षण ड) वरील सर्व

3) शिक्षणाच्या अर्थशास्त्रात _____ या घटकाचा विचार केला जातो.
अ) शिक्षणासाठी येणारा खर्च ब) शिक्षणाची परतफेड
क) सामाजिक गतिमानता ड) ‘अ’ व ‘ब’

4) बहुसंस्कृतिक समाजाचा _____ हा प्रकार नाही.
अ) शिक्षण ब) मानव वंश
क) भाषा ड) धर्म

5) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्याची गरज _____ साठी आहे.
अ) जागतिक शांतता ब) देशांच्या योग्य परस्पर संबंधनिर्मिती
क) मानवी मूल्यांच्या आदर ड) वरील सर्व

6) महाराष्ट्रात “माहितीचा अधिकार कायदा” _____ पासून करण्यात आला.
अ) १२ ऑक्टोबर २००५ ब) १२ ऑक्टोबर २००६
क) १२ ऑक्टोबर २००९ ड) १२ ऑक्टोबर २०१०

7) शिक्षणाची समानसंधी म्हणजे
अ) प्रत्येकाच्या इच्छेनुसार शिक्षण देणे
ब) शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करणे
क) प्रत्येकाच्या पात्रतेप्रमाणे/कुवतीप्रमाणे शिक्षण देणे
ड) सर्वाना एकसमान शिक्षण देणे

8) ‘बौद्धिक संपदा अधिकारात’ _____ घटकांचा विचार केला जातो.
अ) पेटंट ब) कॉपी राईट
क) ट्रेड मार्क ड) वरील सर्व

9) शिक्षणाच्या अर्थशास्त्राचे जनक
अ) टी. डब्ल्यू. शुल्टझ ब) ॲडम स्मिथ क) जॉन लॉक ड) वरीलपैकी नाही

10) _____ हा दिवस “जागतिक पर्यावरण दिने” आहे.
अ) ५ जून ब) १० जून
क) १० ऑगस्ट ड) ५ सप्टेंबर

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – I)
Philosophical and Sociological Foundation of Education

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N.B :**
- 1) **All questions are compulsory.**
 - 2) **Figures on right side show marks.**

2. Answer the following question (**any one**) : 10
- 1) Explain the concept of Globalization. Describe the positive and negative effects of globalization in Indian education.
 - 2) What do you mean by social interaction ? Explain how is “education as a social system”.
3. Answer the following question (**any one**) : 10
- 1) Explain the meaning; nature and scope of economics of education.
 - 2) What is international understanding ? Suggest activities for developing international understanding.
4. Answer the following question in brief : 8
- 1) Explain the concept of human right education.
 - 2) Describe the equality verses equity in education.
5. Answer the following question in brief : 12
- 1) Explain the need of Consumer Act Education.
 - 2) How do you prevent terrorism through education ?
 - 3) Explain the concept of multicultural society.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. जागतिकीकरणाचे भारतीय शिक्षणावर झालेले सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम स्पष्ट करा.
 - 2) सामाजिक आंतरक्रिया म्हणजे काय ? शिक्षण ही एक सामाजिक प्रणाली कशी ? स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) शिक्षणाच्या अर्थशास्त्राचा अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - 2) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य म्हणजे काय ? आंतरराष्ट्रीय सामंजस्याच्या भावनेचा विकास साधण्यासाठी उपक्रम सुचवा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : 8
- 1) मानवी हक्क शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणातील समता विरुद्ध समानता स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12
- 1) ग्राहक संरक्षण कायद्याच्या शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणातून दहशदवादाचा अटकाव कशा प्रकारे कराल ?
 - 3) बहुसांस्कृतिक समाजाची संकल्पना स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 2-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :** 1) All questions are **compulsory**.
2) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
- 1) Primary Mental Abilities (PMA) of intelligence stated by _____
A) Spearman B) Thomson C) Thurstone D) Sternberg
 - 2) Roger was stated _____ theory of personality.
A) Trait B) Humanistic
C) Behavioristic D) Psychoanalytical
 - 3) The symptoms of maladjustment person is _____
A) Negligency B) Null emotions
C) Aggressive behaviour D) All above
 - 4) _____ will do for keeping the student's good mental health.
A) Training of yoga B) Self ideal
C) Democratic environment D) All above
 - 5) For measuring IQ, the maximum chronological age is _____
A) 12 B) 16 C) 18 D) 21
 - 6) _____ was stated social observational theory.
A) Bandura B) Skinner C) Thorndike D) Maslow
 - 7) _____ is a factor of creativity.
A) Flexibility B) Analysis C) Sensation D) All above
 - 8) _____ is a aspect of values.
A) Social B) Moral C) National D) All above
 - 9) Indian contribution with reference to personality mainly is in _____
A) Vedic B) Patanjali C) Dharma D) Society
 - 10) Mental health is depend upon _____ status.
A) Mental B) Physical C) Emotional D) All above

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

- 1) बुद्धिमत्तेच्या प्राथमिक मानसिक क्षमता (PMA) _____ यांनी मांडला.
 अ) स्पिअरमन ब) थॉमसन क) थर्स्टन ड) स्टर्नबर्ग
- 2) व्यक्तिमत्त्वाची _____ उपपत्ती रॉजर्सनी मांडली.
 अ) गुण ब) मानवतावादी क) वर्तनवादी ड) मनोविश्लेषणवादी
- 3) विषमायोजित व्यक्तिचे लक्षण _____ होय.
 अ) निष्काळजीपणा ब) भावनाशून्य क) अतिरेकी वर्तन ड) वरील सर्व
- 4) विद्यार्थ्याचे मानसिक आरोग्य चांगले राखण्यासाठी तुम्ही _____ कराल.
 अ) योग प्रशिक्षण ब) स्वयं आदर्श
 क) लोकशाही वातावरण ड) वरील सर्व
- 5) IQ मापनासाठी शारीरिक वय हे अधिकतम _____ असते.
 अ) 12 ब) 16 क) 18 ड) 21
- 6) सामाजिक निरीक्षणात्मक उपपत्ती ही _____ यांनी मांडली.
 अ) बांदुरा ब) स्किनर क) थॉर्नडाईक ड) मॉस्लो
- 7) सर्जनशीलतेचा _____ हा घटक आहे.
 अ) लवचिकता ब) विश्लेषण क) संवेदना ड) वरील सर्व
- 8) मूल्यांचा _____ हा पैलू असतो.
 अ) सामाजिक ब) नैतिक क) राष्ट्रीय ड) वरील सर्व
- 9) व्यक्तिमत्त्वाशी संबंधित भारताचे योगदान हे _____ मध्ये आहे.
 अ) वेदिक ब) पतंजलि क) धर्मा ड) समाज
- 10) मानसिक आरोग्य हे _____ स्थितीवर अवलंबून असते.
 अ) मानसिक ब) शारीरिक क) भावनिक ड) वरील सर्व

**Seat
No.**

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017

PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 2-12-2017 Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Marks : 40

Instruction : All questions are compulsory.

2. Answer the following questions (**any one**) : 10

 - 1) What is meant by intelligence ? Explain types of intelligence.
 - 2) Explain concept and assessment of personality.

3. Answer the following questions (**any one**) : 10

 - 1) What is meant by individual differences ? Explain types of individual differences.
 - 2) Explain types and characteristics of psychological groups.

4. Answer the following questions in brief : 8

 - 1) Explain principals of mental hygiene.
 - 2) What is meant by attitude ?

5. Answer the following questions in brief : 12

 - 1) Explain the concept of dynamics of personality.
 - 2) What is meant by creativity ?
 - 3) Explain the Spearman's intelligence theory.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 10
 1) बुद्धिमत्ता म्हणजे काय ? बुद्धिमत्तेचे प्रकार स्पष्ट करा.
 2) व्यक्तिमत्त्वाची संकल्पना व मूल्यनिर्धारण स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) 10
 1) व्यक्तिभेद म्हणजे काय ? व्यक्तिभेदाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 2) मानसशास्त्रीय समूहाचे प्रकार व गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 8
 1) मानसिक स्वास्थ्याची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 2) अभिवृत्ती म्हणजे काय ?
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 12
 1) व्यक्तिमत्व गतीमानतेची संकल्पना स्पष्ट करा.
 2) सर्जनशीलता म्हणजे काय ?
 3) स्पिअरमनची बुद्धिमत्तेची उपपत्ती स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. Semester – II (Old) Examination, 2017
Paper – III : METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose correct alternative and fill in the blanks : 10
- 1) The average of all scores in a group is called _____
a) Mean b) Median c) Mode d) Percentile
 - 2) The most reliable tool in research is _____
a) Questionnaire b) Sociometry c) Observation d) Interview
 - 3) There are _____ sections in research report writing.
a) Two b) Three c) Four d) Five
 - 4) The _____ test in Statistics is Non-parametric.
a) t b) Z c) Chi-square d) F
 - 5) T score was first used by _____
a) Mc Call b) Wood Worth c) Simand d) Terman
 - 6) The median of scores 2, 4, 5, 6, 3, 7, 2, 4, 3, 6, 4 is _____
a) 5 b) 3 c) 4 d) 2
 - 7) There is _____ correlation between Physics and astronomy.
a) Positive b) Negative c) Zero d) Can't say
 - 8) The highest, reliable and stable measure of deviation is _____
a) average deviation b) quartile deviation
c) standard deviation d) range
 - 9) t-test is used for testing the hypothesis if the sample size is _____
a) less than 30 b) less than 40 c) less than 25 d) less than 50
 - 10) The range of normal probability curve is _____
a) Limited b) Some times limited
c) Un-limited d) Can't say

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा व रिकाम्या जागा भरा : 10

- 1) गटातील सर्व प्राप्तांकाची सरासरी म्हणजे
 अ) मध्यमान ब) मध्यांक क) बहुलक ड) शततमक
 - 2) संशोधनातील सर्वात विश्वसनीय साधन _____ हे आहे.
 अ) प्रश्नावली ब) समाजमिती क) निरिक्षण ड) मुलाखत
 - 3) संशोधन अहवाल लेखनाचे _____ विभाग असतात.
 अ) दोन ब) तीन क) चार ड) पाच
 - 4) संख्याशास्त्रातील _____ चाचणी अपरिमितीय आहे.
 अ) t ब) Z क) काय स्क्रिप्टेअर ड) F
 - 5) T गुणांचा वापर पहिल्यांदा _____ यांनी केला.
 अ) मँक ऑल ब) कुड वर्थ क) सीमंड ड) टर्मन
 - 6) 2, 4, 5, 6, 3, 7, 2, 4, 3, 6, 4 गुणांचा मध्यांक _____ आहे.
 अ) 5 ब) 3 क) 4 ड) 2
 - 7) भौतिकशास्त्र व खगोलशास्त्र या मध्ये _____ सहसंबंध आहे.
 अ) धन ब) ऋण क) शून्य ड) सांगता येत नाही
 - 8) विचलनशिलतेचे सर्वात उच्च, विश्वसनिय व स्थिर परिमाण _____ आहे.
 अ) सरासरी विचलन ब) चतुर्थक विचलन
 क) प्रमाण विचलन ड) विस्तार
 - 9) नमुना गटाचा आकार (संख्या) _____ असते तेंव्हा परिकल्पना पडताळणीसाठी t-चाचणीचा वापर करतात.
 अ) 30 पेक्षा कमी ब) 40 पेक्षा कमी क) 25 पेक्षा कमी ड) 50 पेक्षा कमी
 - 10) प्रसामान्य संभाव्य वक्रचा विस्तार _____ असतो.
 अ) मर्यादित ब) काही वेळा मर्यादित
 क) अमर्यादित ड) सांगता येत नाही
-

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. Semester – II (Old) Examination, 2017
Paper – III : METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : 10

1) Explain the following tools in educational research.

a) Questionnaire b) Check list

2) What aspects are to be considered while evaluating research report ?

3. Answer the following questions (**any one**) : 10

1) Calculate the standard deviation from the following data.

Class interval	30 – 35	36 – 41	42 – 47	48 – 53	54 – 59	60 – 65	66 – 71	72 – 77	78 – 83	84 – 89
Frequency	1	2	2	3	3	3	7	6	2	1

2) Explain the methods of sampling and state the characteristics of good sample.

4. Answer the following questions in brief : 8

1) Write short note on parametric and non-parametric tests.

2) Explain the importance of computers in data analysis.

5. Answer the following questions in brief : 12

1) State the characteristics of normal probability curve.

2) Explain various types of correlation.

3) Explain the need of standardization of research tools.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10

- 1) शैक्षणिक संशोधनातील खालील साधने स्पष्ट करा.
 अ) प्रश्नावली ब) पडताळासूची
- 2) संशोधन अहवालाचे मूल्यमापन करतांना कोणते घटक विचारात घ्यावेत.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10

- 1) खालील सामग्रीचे प्रमाणविचलन काढा.

वर्गांतर	30 – 35	36 – 41	42 – 47	48 – 53	54 – 59	60 – 65	66 – 71	72 – 77	78 – 83	84 – 89
वारंवारिता	1	2	2	3	3	3	7	6	2	1

2) नमूना निवडीच्या पद्धती स्पष्ट करा व चांगल्या न्यादर्शाची वैशिष्ट्ये सांगा.

4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8

- अ) परिमितीया व अपरिमितीय चाचणीवर टीपा लिहा.
- ब) माहितीचे पृथःकरण करण्यात संगणकाचे महत्व स्पष्ट करा.

5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12

- अ) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) सहसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) संशोधनाची साधने प्रमाणित करण्याची गरज स्पष्ट करा.

Seat No.	
---------------------	--

Set	P
------------	----------

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
TEACHER EDUCATION (Paper – IV)

Day and Date : Thursday, 7-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

Instruction : Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 15 minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
- 1) The Head Office of NAAC is at
A) Delhi B) Chennai C) Bengaluru D) Mumbai
 - 2) Following is not basic aspect of classroom management.
A) Freedom B) Equality C) Discipline D) Guidance
 - 3) Accountability is the original concept in
A) Literature B) Industrial C) Sports D) All above
 - 4) The research in education is _____ field of research.
A) Physical B) Social C) Economical D) None of them
 - 5) _____ is not model of teaching.
A) Mastery learning model B) Role playing model
C) Ideal teaching model D) Scientific inquiry model
 - 6) Following _____ is not a Government Institute.
A) SCERT B) NCTE C) MSSTEA D) NCERT
 - 7) Establishment of NCERT is in the year
A) 1969 B) 1961 C) 1965 D) 1962
 - 8) The Michigan State Model was stated by
A) Hosten B) Sheron C) Sowards D) Johnson
 - 9) _____ is not a part of 3P in thought process.
A) Perception B) Planning C) Preparation D) Performance
 - 10) The two major roles of teacher are stated by
A) R. J. Muller B) Watson C) Redale D) Wetanburg

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

- 1) नंकचे मुख्य कार्यालय _____ येथे आहे.
 अ) दिल्ली ब) चेन्नई क) बंगलोर ड) मुंबई
- 2) खालीलपैकी _____ हे वर्ग व्यवस्थापनाचे मूलतत्व नाही.
 अ) स्वातंत्र्य ब) समानता क) शिस्त ड) मार्गदर्शन
- 3) उत्तरदायित्व ही कल्पना मूळची _____ क्षेत्रातील आहे.
 अ) साहित्य ब) औद्योगिक क) क्रीडा ड) वरील सर्व
- 4) शैक्षणिक क्षेत्रातील संशोधन _____ संशोधन क्षेत्रात मोडते.
 अ) भौतिक ब) सामाजिक क) आर्थिक ड) यापैकी नाही
- 5) _____ हे अध्यापनाचे प्रतिमान नाही.
 अ) प्रभुत्व अध्ययन प्रतिमान ब) भूमिका पालन प्रतिमान
 क) आदर्श अध्यापन प्रतिमान ड) वैज्ञानिक पृच्छा प्रतिमान
- 6) खालीलपैकी _____ ही शासकीय संस्था नाही.
 अ) एस.सी.ई.आर.टी. ब) एन.सी.टी.ई.
 क) एम.एस.एस.टी.ई.ए. ड) एन.सी.ई.आर.टी.
- 7) एन.सी.ई.आर.टी. ची स्थापना _____ साली झाली.
 अ) 1969 ब) 1961 क) 1965 ड) 1962
- 8) द मिशिगन स्टेट मॉडेल _____ यांनी मांडले.
 अ) होस्टन ब) शेरॉन क) सोवर्डस् ड) जॉन्सन
- 9) विचार प्रक्रियेतील 3P चा _____ हा भाग नाही.
 अ) अवबोध ब) नियोजन क) तयारी ड) कामगिरी
- 10) शिक्षकाच्या दोन प्रमुख भूमिका _____ यांनी मांडली.
 अ) आर.जे. मुळर ब) वॅट्सन क) रॉडले ड) वेटनबर्ग

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
TEACHER EDUCATION (Paper – IV)**

Day and Date : Thursday, 7-12-2017
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Marks : 40

- Instructions :*** 1) ***All questions are compulsory.***
2) ***The candidates should read the original questions in English.***

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- I) State the meaning of role play model and explain its steps.
II) What is thought process ? Explain the teacher thought process.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- I) What is meant by accountability ? Explain the teachers accountability.
II) What is meant by innovation ? Explain the role of teacher as innovators.
4. Write the answer in brief : **8**
- I) Write the concept of training.
II) Write the importance of student thought process.
5. Write the answer in brief : **12**
- I) Write the objectives of NAAC.
II) Write the importance of portfolio in teacher education.
III) What is the role of multimedia in education ?

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) : 10
- I) भूमिका पालन प्रतिमानाचा अर्थ सांगा व त्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
 - II) विचार प्रक्रिया म्हणजे काय ? शिक्षकाची विचार प्रक्रिया स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) : 10
- I) उत्तरदायित्व म्हणजे काय ? शिक्षकाचे उत्तरदायित्व स्पष्ट करा.
 - II) नवोपक्रम म्हणजे काय ? नवोपक्रमकर्ता म्हणून शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- I) प्रशिक्षण ही संकल्पना लिहा.
 - II) विद्यार्थी विचार प्रक्रिया महत्व लिहा.
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12
- I) नंकची उद्दिष्टे लिहा.
 - II) शिक्षक शिक्षणातील पोर्टफोलिओचे महत्व लिहा.
 - III) शिक्षणातील बहुमाध्यमाची भूमिका काय ?
-

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
Paper – V : INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL
TECHNOLOGY

Day and Date : Saturday, 9 -12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- N.B. :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3. **Each** question carries **one** mark.
 - 2) **All questions are compulsory.**
 - 3) Figures shown on **right** side indicates **full** marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct answer : **10**
- 1) _____ is a medium of Information Technology used in educational management.
 - a) Office automation.
 - b) Virtual school
 - c) Virtual college
 - d) All above
 - 2) The steps of brain storming were stated by _____.
 - a) Bloom
 - b) Osborn
 - c) Kellar
 - d) Allan
 - 3) Internet emerged through by _____ research.
 - a) RAPA-Het
 - b) APRA - Het
 - c) ARPA - Het
 - d) ARAP - Het
 - 4) _____ language is used for preparing webpage.
 - a) FORTRAN
 - b) COBOL
 - c) BASIC
 - d) HTML
 - 5) An essential characteristic of Multimedia is _____.
 - a) Colour
 - b) Interactivity
 - c) Font
 - d) Voice
 - 6) 'Excel' is a _____.
 - a) Computer
 - b) Hardware
 - c) Software
 - d) Computer language
 - 7) _____ teaching strategy is not used for large group.
 - a) Conference
 - b) Seminar
 - c) Programmed learning
 - d) Workshop
 - 8) _____ of the following is a type of e - Learning.
 - a) Instructor led group
 - b) Computer based learning
 - c) Web based learning
 - d) All above
 - 9) 'Altavista' is an example of _____.
 - a) Explorer
 - b) Website
 - c) Search engine
 - d) Browser

10) UNIX is _____.

- a) Protocol
- b) Word processor
- c) DBMS
- d) Operating system

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१०

- १) पुढीलपैकी _____ हे शैक्षणिक व्यवस्थापनात माहिती तंत्रज्ञान वापरण्याचे माध्यम आहे.
- अ) कार्यालय स्वयंचलन
 - ब) अभासी शाळा
 - क) अभासी महाविद्यालय
 - ड) वरील सर्व
- २) बुद्धीमंथनाच्या पायन्या _____ यांनी मांडल्या.
- अ) ब्लूम
 - ब) ऑसर्बन
 - क) केलर
 - ड) अॅलन
- ३) इंटरनेटचा उदय _____ यांच्या संशोधनातून झाला.
- अ) RAPA-Het
 - ब) APRA - Het
 - क) ARPA - Het
 - ड) ARAP - Het
- ४) वेबपेज तयार करण्यासाठी _____ भाषा वापरली जाते.
- अ) FORTRAN
 - ब) COBOL
 - क) BASIC
 - ड) HTML
- ५) बहुमाध्यम संचाचे _____ हे आवश्यक वैशिष्ट्य आहे.
- अ) रंग
 - ब) आंतरक्रियात्मकता
 - क) फाँट
 - ड) आवान/ध्वनी
- ६) 'एक्सेल' हे _____ आहे.
- अ) संगणक
 - ब) हार्डवेअर
 - क) सॉफ्टवेअर
 - ड) संगणक भाषा
- ७) मोठ्या समूहासाठी _____ ही अध्यापन कार्यनीती वापरली जात नाही.
- अ) परिषद
 - ब) परिसंवाद
 - क) अभिक्रमित अध्ययन
 - ड) कार्यशाला
- ८) पुढीलपैकी _____ हा ई- अध्ययनाचा प्रकार आहे.
- अ) गट अनुदेशन
 - ब) संगणक आधारित अध्ययन
 - क) वेब आधारित अध्ययन
 - ड) वरील सर्व
- ९) 'अल्टाव्हीस्टा' हे _____ चे उदाहरण आहे.
- अ) एक्स्प्लोअर
 - ब) वेबसाईट
 - क) शोधपथक
 - ड) ब्राउजर
- १०) UNIX ही _____ आहे.
- अ) प्रोटोकॉल
 - ब) वर्ड प्रोसेसर
 - क) डी.बी.एम.एस.
 - ड) ऑपरेटिंग सिस्टीम

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
Paper – V : INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL
TECHNOLOGY

Day and Date : Saturday, 9 -12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m

- N.B. : 1) All questions are compulsory.*
2) Figures shown on right side indicates full marks.

2. Answer the following question (**any one**): 10
- 1) Explain the concept of Multimedia. Describe various components of Multimedia.
 - 2) Explain the importance of Information Technology in Educational Research.
3. Answer the following question (**any one**): 10
- 1) Explain the concept of operating system and explain the functions of operating system.
 - 2) What is meant by teaching strategy ? Explain the types and functions of teaching strategies.
4. Answer the following questions in brief : 8
- 1) Explain the AVRC resource center.
 - 2) Explain the meaning and types of computer software.
5. Answer the following questions in brief : 12
- 1) Explain the use of Information Technology in Self Learning.
 - 2) Write short note on video conferencing.
 - 3) Explain the advantages and disadvantages of e-mail.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) बहुमाध्यम संचाची संकल्पना स्पष्ट करून बहुमाध्यम संचाच्या विविध घटकांचे वर्णन करा.
 - २) शैक्षणिक संशोधनात माहिती तंत्रज्ञानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) ऑपरेटिंग सिस्टीमची संकल्पना सांगून ऑपरेटिंग सिस्टीमची कार्ये स्पष्ट करा.
 - २) अध्यापन कार्यनीती म्हणजे काय ? अध्यापन कार्यनीतीचे प्रकार आणि कार्ये स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : ८
- १) AVRC हे स्रोत केंद्र स्पष्ट करा.
 - २) संगणक सॉफ्टवेअरचा अर्थ व प्रकार स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १२
- १) स्वयं अध्ययनात माहिती तंत्रज्ञानाचा उपयोग स्पष्ट करा.
 - २) चित्रीत परिषद यावर टीप लिहा.
 - ३) ई- मेलचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
ENVIRONMENTAL EDUCATION (Paper – VI)

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
- 1) Environmental science is related to all the sciences so it is called _____
a) Inter Disciplinary science b) Dynamic science
c) Social science d) Physical science
- 2) In 1994 _____ was established for the protection of tiger.
a) Global Tiger Forum b) Open Sanctuaries
c) Forest Protection d) Acts
- 3) The movement started by bishnoi women and supported to a great extent is _____
a) Silent Valley b) Apiko
c) Chipko d) Narmada Bachao
- 4) Global level functioning health organization is _____
a) WCE b) WWF c) WHO d) HCO
- 5) Sound pollution may be a case for _____ disease.
a) Flue b) Tinnitus c) Rabies d) Cholera
- 6) Man made environments is _____
a) Flood b) Earthquake c) Social status d) Volcano
- 7) First World Environment Council organization at _____
a) America b) Sweeden c) Iran d) China
- 8) _____ is the component of natural environment.
a) City b) Moral value c) Climate d) Religious trend
- 9) Unit of intensity of earthquake is _____
a) Kilogram b) Second c) Hurtz d) Rischter
- 10) _____ Portion of the earth is covered by desert.
a) $\frac{1}{8}$ b) $\frac{3}{4}$ c) $\frac{1}{7}$ d) $\frac{2}{7}$

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
ENVIRONMENTAL EDUCATION (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

2. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) What is natural environment ? Explain the component of natural environment.
 - 2) What is pollution ? Explain the reasons of air and water pollution.
3. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by environmental management ? Discuss the need and importance of environmental management.
 - 2) Discuss the use of IT in environmental education.
4. Write the answer in brief : **8**
- 1) What is the nature of social environment ?
 - 2) Causes of flood.
5. Write the answer in brief : **12**
- 1) Importance of water management
 - 2) Advantages of waste management
 - 3) Meaning of environmental education.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) नैसर्गिक पर्यावरण म्हणजे काय ? नैसर्गिक पर्यावरणाचे घटक स्पष्ट करा.
 - 2) प्रदूषण म्हणजे काय ? वायू व जल प्रदूषणाची कारणे स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) पर्यावरणात्मक व्यवस्थापन म्हणजे काय ? पर्यावरणात्मक व्यवस्थापनाची गरज व महत्व याची चर्चा करा.
 - 2) पर्यावरण शिक्षणात माहिती तंत्रज्ञानाचा उपयोगाची चर्चा करा.
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- 1) सामाजिक पर्यावरणाचे स्वरूप काय ?
 - 2) पुराची कारणे.
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12
- 1) पाणी व्यवस्थापनाचे महत्व
 - 2) कचरा व्यवास्थापनाचे लाभ
 - 3) पर्यावरण शिक्षणाचा अर्थ.
-

**Seat
No.**

Set

P

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – VI)
Guidance and Counselling

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Instruction: Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternatives :

 - 1) Intelligence test types are
A) Personal B) Group C) Activity D) All above
 - 2) 'Counselling - consultation, mutual interchange of opinions or deliberating together' this definition of
A) Carl Rogers B) Webster dictionary
C) Glanz D) None of them
 - 3) Super Donald present the theory about
A) Vocational development B) Personal development
C) Both A) and B) D) None of them
 - 4) _____ is not a type of counselling.
A) Eclectic B) Directive C) All round D) Non-directive
 - 5) Specific counselling techniques are
A) Questioning B) Suggesting C) Listening D) All above
 - 6) In counselling process _____ is the most important thing related to the counselor.
A) Observation B) Assurance C) Both A) and B) D) None of them
 - 7) Basic principle of guidance is
A) Entertainment B) Overall development of personality
C) Both A) and B) D) None of them
 - 8) Child guidance clinics is important for
A) Behaviour related problems B) Writing problems
C) Both A) and B) D) None of them
 - 9) Main task of counselling centre is
A) Orientation B) Individual analysis
C) Counselling D) All above
 - 10) _____ is the father of psycho-analysis.
A) Freud B) Miller C) Dolard D) Wolpe

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) बुद्धिमत्ता कसोरुंयांचे प्रकार _____ हे आहते.

 - अ) वैयक्तिक
 - ब) सामूहिक
 - क) कृती
 - ड) वरील सर्व

2) 'समुपदेशन-सल्ला मसलत एकमेकांच्या मतांचे आदानप्रदान एकत्रित विचार करणे' ही व्याख्या _____ यांची आहे.

 - अ) कार्ल रॉजर्स
 - ब) वेबस्टर डिक्षनरी
 - क) ग्लांझ
 - ड) यापैकी नाही

3) सुपर डोनाल्ड यांनी _____ विषयक उपपत्ती मांडली.

 - अ) व्यवसाय विकास
 - ब) व्यक्तिमत्त्व विकास
 - क) दोन्ही अ) व ब)
 - ड) यापैकी नाही

4) _____ हा समुपदेशनाचा प्रकार नाही.

 - अ) सर्व संग्रहात्मक
 - ब) निर्देशित
 - क) बहुअंगी
 - ड) अनिर्देशित

5) समुपदेशनाची सुनिश्चित तंत्रे _____ ही आहेत.

 - अ) प्रश्न विचारणे
 - ब) सूचना देणे
 - क) श्रवण करणे
 - ड) वरील सर्व

6) समुपदेशन प्रक्रियेत _____ हा ग्राहकाच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाचा घटक आहे.

 - अ) निरीक्षण
 - ब) भरवसा
 - क) दोन्ही अ) व ब)
 - ड) यापैकी नाही

7) मार्गदर्शनाचे मूलतत्व _____ हे आहे.

 - अ) मनोरंजन
 - ब) व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वकष विकास
 - क) दोन्ही अ) व ब)
 - ड) यापैकी नाही

8) बालवर्तन चिकित्सालये _____ साठी महत्वाची आहेत.

 - अ) वर्तनविषयक समस्या
 - ब) लेखन समस्या
 - क) दोन्ही अ) व ब)
 - ड) यापैकी नाही

9) समुपदेशन सेवा केंद्राचे _____ हे प्रमुख कार्य असते.

 - अ) उद्बोधन
 - ब) वैयक्तिक पृथक्करण
 - क) समुपदेशन
 - ड) वरील सर्व

10) _____ हे मनोविश्लेषणाचे जनक आहेत.

 - अ) फ्रॉइंड
 - ब) मिल्लर
 - क) डोलर्ड
 - ड) वोलफे

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
EDUCATION (Paper – VI)
Guidance and Counselling

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Instruction : All questions are compulsory.

2. Write the answer of following question (**any one**) : 10
- 1) Which are the agencies of the guidance ? Discuss the role of themselves.
 - 2) Discuss the characteristics of client counsellor.
3. Write the answer of following question (**any one**) : 10
- 1) Discuss in detail about guidance at secondary school level.
 - 2) Explain the steps in process of counselling.
4. Write the answer in brief : 8
- 1) Objectives of guidance.
 - 2) Nature of personal and counselling.
5. Write the answer in brief : 12
- 1) Problems of physical handicapped in learning.
 - 2) Importance of guidance at secondary level.
 - 3) Significance of case history in counselling.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) मार्गदर्शनाच्या संस्था कोणत्या आहेत ? त्यांच्या भूमिकांची चर्चा करा.
 - 2) ग्राहक-समुपदेशकाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) माध्यमिक स्तरावर मार्गदर्शना बाबत विस्तृत चर्चा करा.
 - 2) समुपदेशन प्रक्रियेतील पायऱ्या स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- 1) मार्गदर्शनाची उद्दिष्ट्ये.
 - 2) वैयक्तिक समुपदेशनाचे स्वरूप.
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा. 12
- 1) अध्ययनात शारीरिक अपंगत्वाच्या समस्या.
 - 2) माध्यमिक स्तरावर मार्गदर्शनाचे महत्व.
 - 3) समुपदेशन व्यक्ति इतिहासाचे महत्व.
-

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
Paper – VI : MANAGEMENT, PLANNING AND FINANCING OF EDUCATION

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All questions are compulsory.**
3) **Right side figure shows the marks for the questions.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternatives : 10
- 1) Human resource includes _____ factors.
a) Headmaster and teacher b) Student and parents
c) Institutor d) All above
 - 2) Maharashtra Government provides 100% grant to approved grantable secondary school for _____ purpose.
a) Salary and allowances of staff b) Building construction
c) Material purchases d) All above
 - 3) Management is bound for labour welfare
a) Within the work place only b) Outside the work place only
c) Both of the above d) None of the above
 - 4) Leader is a
a) Manger b) Financer c) Motivator d) Planner
 - 5) Budgeting, paying the bills and collection of funds are activities associated with the
a) Management function b) Control function
c) Finance/accounting d) Production and perations
 - 6) P.P.B.S. means
a) Planning Programming Budgeting System b) Planning Performance Budgeting System
c) Production Performance Budgeting System d) Production Programming Budgeting System
 - 7) PERT means
a) Planning Evaluation and Review Techniques b) Program Evaluation and Review Techniques
c) Planning Economic and Review Techniques d) Program Evaluation and Report Techniques
 - 8) The _____ is major problem of classroom management.
a) Careless attitude of student b) Increasing growth of student
c) Quality development d) Lack of physical facilities
 - 9) Quality of school education means _____ quality.
a) Human factor b) Physical factor
c) Co-curricular activities d) All above
 - 10) The following _____ register is kept permanently in a secondary school.
a) Attendance b) General c) Fees d) All above

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

10

- १) मानवी साधन संपत्तीमध्ये _____ समावेश होतो.
 अ) मुख्याध्यापक व शिक्षक
 क) संस्थाचालक
 ब) विद्यार्थी व पालक
 ड) वरील सर्व
- २) मान्यताप्राप्त अनुदानित माध्यमिक शाळांना महाराष्ट्र शासन _____ साठीच्या खर्चास १००%
 अनुदान देते.
 अ) कर्मचाऱ्यांचे वेतन व भत्ते
 क) साहित्य खरेदी
 ब) इमारत बांधकाम
 ड) वरील सर्व
- ३) कामगार कल्याणासाठी व्यवस्थापन _____ बांधिल असते.
 अ) कार्यक्षेत्राच्या परिक्षेत्रात
 क) उपरोक्त दोन्ही क्षेत्रात
 ब) कार्यक्षेत्राच्या बाह्य क्षेत्रात
 ड) वरीलपैकी एकही नाही
- ४) नेता हा अंशतः _____ असतो.
 अ) व्यवस्थापक
 क) प्रेरणा देणारा
 ब) वित्तपुरवठा करणारा
 ड) नियोजक
- ५) अंदाजपत्रक, बिलाच्या रकमा देणे, अनुदान संकल्पना या सर्व कृती _____ शी संबंधित आहेत.
 अ) व्यवस्थापकीय कार्याशी
 क) वित्तसहाय्य/लेखापरीक्षण कार्य
 ब) नियंत्रण कार्याशी
 ड) उत्पादन व कार्यात्मकतेशी
- ६) PPBS म्हणजे
 अ) प्लॅनिंग प्रोग्रामिंग बजेटींग सिस्टिम
 क) प्रॉडक्शन परफॉरमन्स बजेटींग सिस्टिम
 ब) प्लॅनिंग परफॉरमन्स बजेटींग सिस्टिम
 ड) प्रॉडक्शन प्रोग्रामिंग बजेटींग सिस्टिम
- ७) PERT म्हणजे
 अ) प्लॅनिंग इव्हॅल्युयेशन अॅन्ड रिहिव्यु टेक्निक्स
 क) प्लॅनिंग इकनॉमिक अॅन्ड रिहिव्यु टेक्निक्स
 ब) प्रोग्राम इव्हॅल्युयेशन अॅन्ड रिहिव्यु टेक्निक्स
 ड) प्रोग्राम इव्हॅल्युयेशन अॅन्ड रिपोर्ट टेक्निक्स
- ८) _____ ही वर्ग व्यवस्थापनाची प्रमुख समस्या आहे.
 अ) विद्यार्थ्यांची बेफिकीर वृत्ती
 क) गुणवत्ता विकास
 ब) वाढती विद्यार्थी संख्या
 ड) भौतिक सुविधांचा अभाव
- ९) शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता म्हणजे _____ ची गुणवत्ता होय.
 अ) मानवी घटकाची
 क) सहशालेय उपक्रमांची
 ब) भौतिक घटकाची
 ड) वरील सर्व
- १०) खालीलपैकी _____ रजिस्टर माध्यमिक शाळांनी कायमस्वरूपी जतन करून ठेवायचे असते.
 अ) हजेरी
 क) फी जमा नोंद वही
 ब) जनरल
 ड) वरील सर्व

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2017
Paper – VI : MANAGEMENT, PLANNING AND FINANCING OF EDUCATION

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Right side figure shows the marks for the questions.*

2. Answer the following questions (any one) :	10
1) Write present trends in educational management.	
2) Explain the nature of private and self-financing of educational institute.	
3. Answer the following questions (any one) :	10
1) Write the meaning and nature of leadership.	
2) Explain the importance of local resources for development of school.	
4. Answer the following questions in brief :	8
1) Explain the meaning of accountability.	
2) Explain the concept of school supervision.	
5. Answer the following questions in brief :	12
1) Write the PODC approach.	
2) Write the importance of auditing in education.	
3) Write the importance of educational Finance.	

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	10
1) शैक्षणिक व्यवस्थापनातील सध्याचे प्रवाह लिहा.	
2) खाजगी आणि स्वयं अर्थसहायीत शैक्षणिक संस्थाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	10
1) नेतृत्वाचा अर्थ आणि स्वरूप लिहा.	
2) शालेय विकासात स्थानिक स्रोतांचे महत्व लिहा.	

४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- १) उत्तरदायित्व ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) शालेय पर्यवेक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 12
- १) PODC उपागम लिहा.
 - २) शिक्षणातील हिशोबाचे (Auditing) महत्व लिहा.
 - ३) शैक्षणिक अर्थव्यवस्थेचे महत्व लिहा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – II) (Old) Examination, 2017
VALUE EDUCATION (Paper – VI)

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Max. Marks : 50

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions:**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3.
 - 2) All questions are **compulsory**.
 - 3) Figures on **right side** shows marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative : 10
1) Value Education can take place at
a) Schools b) Colleges c) Universities d) Above all
- 2) Inculcation of Patriotism and National integration is the objective of
a) Environmental Education b) Value Education
c) Special Education d) Inclusive Education
- 3) Psychoanalytic approach is stated by
a) Sigmund Freud b) Albert Bandura
c) Jean Piaget d) B. F. Skinner
- 4) Cognitive developmental approach is stated by
a) Piaget b) Kohlberg
c) Both a) and b) d) None of the above
- 5) Value classification model is a model of
a) Special Education b) Moral Education
c) Inclusive Education d) None of the above
- 6) The social action model is a key to
a) Economic empowerment b) Religious empowerment
c) Sociopolitical empowerment d) Woman empowerment
- 7) The process of moral learning is at
a) Outside the school b) Inside the school
c) Both a) and b) d) None of the above
- 8) The foundation of ethics is
a) Morality b) Reality c) Culture d) Tradition

- 9) The example of human values is
 a) Peace b) Truth c) Love d) Above all
- 10) Moral act is performed with
 a) Knowledge b) Free will
 c) Both a) and b) d) None of the above

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा. 10

- 1) मूल्य शिक्षण _____ येथे घडू शकते.
 अ) शाळा ब) महाविद्यालय क) विद्यापीठ ड) वरील सर्व
- 2) देशभक्ति आणि राष्ट्रीय एकात्मता रुजविणे हे _____ चे उद्दिष्ट आहे.
 अ) पर्यावरण शिक्षण ब) मूल्य शिक्षण क) विशेष शिक्षण ड) सर्वसमावेशक शिक्षण
- 3) मनोविश्लेषण उपागम _____ यांनी सांगितला आहे.
 अ) सिमंड फ्राइड ब) अलबर्ट बँदूरा क) जिन पियाजे ड) बी. एफ. स्किन्नर
- 4) बोधात्मक विकास उपागम _____ यांनी सांगितला आहे.
 अ) पियाजे ब) कोहलबर्ग
 क) दोन्ही अ) आणि ब) ड) वरीलपैकी नाही
- 5) मूल्य वर्गीकरण प्रतिमान हे _____ चे प्रतिमान आहे.
 अ) विशेष शिक्षण ब) नैतिक शिक्षण
 क) सर्वसमावेशक शिक्षण ड) वरीलपैकी नाही
- 6) सामाजिक कृति प्रतिमान ही _____ ची गुरुकिल्ली आहे.
 अ) आर्थिक सक्षमीकरण ब) धार्मिक सक्षमीकरण
 क) सामाजिक राजकीय सक्षमीकरण ड) महिला सक्षमीकरण
- 7) नैतिक अध्ययनाची प्रक्रिया _____ येथे आहे.
 अ) शाळेबाहेर ब) शाळेत
 क) दोन्ही अ) आणि ब) ड) वरीलपैकी नाही
- 8) नीतिशास्त्राचा पाया _____ आहे.
 अ) सदाचरण ब) वास्तवता क) संस्कृती ड) परंपरा
- 9) मानवी मूल्यांचे _____ हे उदाहरण आहे.
 अ) शांतता ब) सत्य क) प्रेम ड) वरील सर्व
- 10) नैतिक कृति _____ सह केली जाते.
 अ) ज्ञान ब) स्वेच्छा
 क) दोन्ही अ) आणि ब) ड) वरीलपैकी नाही

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – I (Semester – II) (Old) Examination, 2017
VALUE EDUCATION (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 12-12-2017

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

- Instructions:** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures on right side shows marks.*

2. Answer the following questions (any one) :	10
1) Explain the need and importance of value education.	
2) Explain the concept and nature of moral education.	
3. Answer the following questions (any one) :	10
1) Explain the various stages of moral development.	
2) Explain value classification model in detail.	
4. Answer the following questions in brief :	8
1) What is the role of media in moral learning ?	
2) Explain the characteristics of a morally educated persons.	
5. Answer the following questions in brief :	12
1) Explain the concept of moral development.	
2) State the examples of same selected moral dilemma.	
3) Explain the concept of moral learning.	

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) मूल्य शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.
 - 2) नैतिक शिक्षणाची संकल्पना आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) नैतिक विकासाचे विविध टप्पे स्पष्ट करा.
 - 2) मूल्य वर्गीकरण प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- 1) नैतिक अध्ययनात माध्यमांची भूमिका काय आहे ?
 - 2) नैतिकष्ट्या शिक्षित व्यक्तिची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 12
- 1) नैतिक विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) काही निवडक नैतिक पेचप्रसंगाची उदाहरणे विशद करा.
 - 3) नैतिक अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
-

**Seat
No.**

Set

P

**M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I)**

Day and Date : Tuesday, 28-11-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- N.B :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Question No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.*

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा.

१४

- १) संशोधनासाठी वापरलेल्या माहिती स्रोतांच्या नोंदी संशोधन अहवालात _____ ठिकाणी लिहिल्या जातात.
 अ) संदर्भग्रंथ सूची ब) सारांश क) परिशिष्टे ड) संबंधित साहित्याचा आढावा
- २) “संपादनाच्या बाबतीत मुले व मुली यांच्यात फरक नसतो” ही _____ प्रकारची परिकल्पना आहे.
 अ) शून्य परिकल्पना ब) दिशादर्शक क) संशोधन परिकल्पना ड) अदिशादर्शक
- ३) दोन चलात जेव्हा संपूर्ण धन-सहसंबंध असतो तेव्हा _____ हे सहसंबंध गुणकाचे मूल्य असते.
 अ) ० ब) -१ क) +१ ड) ±१
- ४) मध्यमान, मध्यांक व बहुलक हे _____ आहेत.
 अ) विचलन शिलतेची परिमाणे ब) नमुना निवडीचे मार्ग
 क) केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे ड) संशोधनाची साधने
- ५) APA म्हणजे _____ होय.
 अ) अमेरिकन सायकॉलॉजीकल असोसिएशन ब) अमेरिकन फिलॉसॉफीकल असोशिएशन
 क) अमेरिकन सायकॉलॉजीस्ट्स असोसिएशन ड) अमेरिकन प्रोफेशनल असोशिएशन
- ६) प्रसामान्य संभव वक्रामध्ये _____ % प्राप्तांक ० ते १० च्या दरम्यान येतात.
 अ) ०.१४ ब) २.१४ क) १३.५९ ड) ३४.१३
- ७) स्पिअरमनची श्रेणी-अंतर पद्धतीमध्ये सहसंबंध गुणक _____ या चिन्हाने दर्शवितात.
 अ) ρ ब) γ क) β ड) σ
- ८) शून्य परिकल्पनेचा स्वीकार किंवा त्याज्यता _____ वर अवलंबून आहे.
 अ) विश्वासांतर ब) सार्थकता स्तर क) स्वाधीनता मात्रा ड) संभव्यता
- ९) प्रसामान्य संभव वक्राची विषमितता _____ असते.
 अ) १ ब) ०.१ क) २ ड) ०
- १०) घटकांचे कमाल ते किमान असे _____ च्या सहाय्याने श्रेणीकरण करता येते.
 अ) नामनिर्दर्शक श्रेणी ब) क्रमनिर्दर्शक श्रेणी
 क) मध्यांतर निर्दर्शक श्रेणी ड) गुणोत्तर निर्दर्शक श्रेणी
- ११) दोन पेक्षा अधिक न्यादर्शाच्या मध्यमानाची एकाच वेळी तुलना करण्यासाठी _____ ही चाचणी वापरले जाते.
 अ) प्रसरण विश्लेषण ब) टी-चाचणी
 क) काय-स्क्वेअर ड) वरीलपैकी एकही नाही
- १२) प्रवाह विश्लेषणाची संकल्पना _____ संशोधनाची संबंधित आहे.
 अ) संख्यात्मक ब) गुणात्मक क) ऐतिहासिक ड) कृति
- १३) SPSS हे सॉफ्टवेअर _____ वापरतात.
 अ) माहितीच्या विश्लेषणासाठी ब) आकृत्या काढण्यासाठी
 क) संख्याशास्त्रीय विश्लेषणासाठी ड) नमुना निवडीसाठी
- १४) संशोधनात पदनिश्चयन श्रेणीचा वापर करून माहिती संकलित केलेली असल्यास _____ चाचणीचा विश्लेषणसाठी वापर करतात.
 अ) F-चाचणी ब) अॅनोव्हा क) t-चाचणी ड) काय-स्क्वेअर

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I)

Day and Date : Tuesday, 28-11-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N.B : 1) All questions are **compulsory**.

2) Figures to the right indicate **full marks**.

2. Answer the following questions (**any one**). 10
- 1) What is the importance of Hypothesis ? State the types of hypotheses.
 - 2) What is the visual data ? Explain the process of analysis of Visual data.
3. Answer the following questions (**any one**). 10
- 1) State the meaning and characteristics of normal probability curve along with its Specifications of Applications.
 - 2) What is the necessity of Research Report ? How does the Research report has been evaluated ?
4. Answer the following questions in brief (**any four**). 20
- 1) Explain Measures of Central tendency.
 - 2) Explain the concept and types of triangulation.
 - 3) Differentiate between parametric and non-parametric tests.
 - 4) State the use of SPSS Software in data analysis.
 - 5) Explain the types of scale along with an example.
5. Answer the following questions in brief (**any four**). 16
- 1) Describe the structure used for Research Report.
 - 2) Explain the concept and uses of Chi-square test.
 - 3) Explain the need of data reduction in data analysis.
 - 4) Calculate median of the given data
50, 32, 48, 30, 45, 60, 65.
 - 5) How do you prepare research abstract ? Describe.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) परिकल्पनेचे महत्व सांगा. परिकल्पनेचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) दृश्य स्वरूपाची माहिती म्हणजे काय ? दृश्य स्वरूपातील माहितीचे विश्लेषण प्रक्रिया स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक). १०
- १) प्रसामान्य संभव वक्राचा अर्थ सांगून वैशिष्ट्ये सांगा प्रसामान्य संभव वक्राचे उपयोजन सांगा.
 - २) संशोधन अहवाल सादर करणे का आवश्यक आहे ? संशोधन अहवालाचे मूल्यमापन कसे केले जाते ?
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणताही चार). २०
- १) केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे स्पष्ट करा.
 - २) त्रिकोणीकरणाची संकल्पना व प्रकार स्पष्ट करा.
 - ३) परिमितीय व अपरिमितीय चाचण्यांमधील फरक सांगा.
 - ४) माहितीच्या विश्लेषणात SPSS आज्ञावलीचा (सॉफ्टवेअर) चा उपयोग सांगा.
 - ५) श्रेणीचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणताही चार) १६
- १) संशोधन अहवालाकरीता वापरला जाणारा आकृतीबंध स्पष्ट करा.
 - २) काय-स्क्वेअर चाचणीची संकल्पना व उपयोग स्पष्ट करा.
 - ३) माहिती विश्लेषण करताना माहिती कपातीची गरज स्पष्ट करा.
 - ४) दिलेल्या प्राप्तांकाचे मध्यांक काढा.
- ५०, ३२, ४८, ३०, ४५, ६०, ६५
- ५) संशोधन सारांश कसा तयार कराल ? वर्णन करा.

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. Semester – III (CBCS) Examination, 2017
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)

Day and Date : Thursday, 30-11-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Instruction: Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

- Choose the correct answer :

 - 1) The _____ is main Institute of Teacher Education.
a) N.C.T.E. b) UGC c) NCERT d) NIEPA
 - 2) D.P.E.P. means
a) Divisional Primary Education Programme b) District Primary Education Programme
c) District Primary Education Plan d) Divisional Programme Education Plan
 - 3) The purpose of Sarvashiksha Abhiyan is
a) Universalization of elementary education b) Making free education
c) Making compulsory education d) All of the above
 - 4) The _____ is the sound reason for education as life long process.
a) Knowledge growth b) Educational and cultural change
c) Preparation for future challenges d) All the above
 - 5) Inservice teacher education emphasis on
a) Continuing education b) Professional education
c) Skill aspect d) All the above
 - 6) The _____ educationist made significant contribution in the research on teaching.
a) Shulman b) Bruce Joyce c) Marsha Weil d) Emily Culhoun
 - 7) The quality improvement of teacher education is depend on
a) Syllabus b) Trainee teachers c) Effective programme d) All of the above
 - 8) The _____ is the second stage of Berliner development of teachers.
a) Novice b) Advance beginner c) Competent d) Proficient
 - 9) The _____ is the main objective of professional education.
a) Making a person rich in knowledge b) Making a person expert in one of the skill
c) Helping the person to start profession d) Including the business attitude in a person
 - 10) What is the most common issue of research in teacher education ?
a) Methodological issue b) Management issue
c) Organizing issue d) Generalizability of finding
 - 11) The _____ is the role of teacher at the primary level.
a) Knowledge provider b) Motivating student for self
c) Helping student to solve their problem d) Encouraging student for learning
 - 12) The development of inservice teacher education is mostly depend on
a) Content b) Professional courses c) Money d) Culture
 - 13) Professional development of teacher means
a) social and cultural change b) change in teaching
c) to increase the professional efficiency d) motivating in job
 - 14) Preparation of teacher for _____ is a challenging work.
a) Art b) Music c) Physical Education d) Special Education

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा :

୧୪

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. Semester – III (CBCS) Examination, 2017
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)

Day and Date : Thursday, 30-11-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer **any one** question of the following : **10**
- 1) Explain the concept of teacher development and state the factors influencing on teacher development.
 - 2) Write the concept of 'RMSA'.
3. Answer **any one** question of the following : **10**
- 1) Write the research of 'Shulman on teaching'.
 - 2) Write the issues related to enhancing teacher competence and commitment.
4. Answer the following question in brief (**any 4**) : **20**
- 1) Write the trends of research in teacher education in brief.
 - 2) Explain the concept of multi subject teacher.
 - 3) Explain the role of NCTE in teacher education.
 - 4) Write the factors influencing on inservice teacher education.
 - 5) Explain the importance of music teacher.
5. Answer the following question in brief (**any 4**) : **16**
- 1) State the contribution of 'NGO's in inservice teacher education.
 - 2) Write the substantive arrangements in present teacher education.
 - 3) Explain the characteristic of effective teacher.
 - 4) Explain the role of Universities in the development of teacher education programme.
 - 5) Suggest the various programme for to develop effective teacher education programme.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :	१०
१) ‘शिक्षकांचा विकास’ ही संकल्पना स्पष्ट करून शिक्षक विकासावर परिणाम करणारे घटक सांगा.	
२) ‘RMSA’ संकल्पना लिहा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :	१०
१) ‘शुल्मन यांनी केलेले अध्यापनवरील संशोधन’ लिहा.	
२) शिक्षकांच्या क्षमता आणि बांधिलकी वाढविण्या संदर्भातील अडचणी लिहा.	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	२०
१) शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाचे प्रवाह थोडक्यात लिहा.	
२) ‘बहुविषय शिक्षक’ ही संकल्पना स्पष्ट करा.	
३) शिक्षक शिक्षणात NCTE ची भूमिका स्पष्ट करा.	
४) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणावर प्रभाव टाकणारे घटक लिहा.	
५) संगीत शिक्षकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.	
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	१६
१) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणातील बिगरशासकीय संस्थाचे योगदान सांगा.	
२) सध्याच्या शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमातील ठोस व्यवस्था लिहा.	
३) परिणामकारक शिक्षक शिक्षणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
४) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाच्या विकासात विद्यापीठांची भूमिका स्पष्ट करा.	
५) शिक्षक शिक्षणाच्या कार्यक्रमात शिक्षकांची कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी विविध कार्यक्रम सूचवा.	

Seat
No.

Set

P

M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017

PAPER – III : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERN

Day and Date : Monday, 4-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures at the **right** side shows marks.
3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

۹۸

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
Paper – III : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day and Date : Monday, 4-12-2017
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures at the **right** side shows marks.

2. Answer the following question (any one) :	10
1) Write Programme and supporting services of women empowerment education.	
2) Write of (Primary) Elementary Education Policy of Mahatma Gandhi.	
3. Answer the following question (any one) :	10
1) Explain the construction of new 1992 National Educational Policy.	
2) Write constitutional Provisions of Primary Education.	
4. Answer the following questions in brief (any four) :	20
1) Explain concept of student centered curriculum.	
2) Explain the language policy of elementary education.	
3) Write problems of enrolment and stagnation.	
4) Write the aims of Serva Shiksha Abhiyan.	
5) Write the provisions in R.T.I. Act.	
5. Answer the following short note (any four) :	16
1) Elementary Education after independence.	
2) Problems of inclusive education.	
3) Concept of Global Education.	
4) Black board operation of 1986.	
5) Serva Shiksha Abhiyan.	

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) स्त्री सबलीकरण शिक्षणाच्या अधारभूत सेवाकार्यक्रम लिहा.	
२) महात्मा गांधी यांचे प्राथमिक शिक्षण विषयक धोरण लिहा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) १९९२ च्या नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचा आकृतीबंध स्पष्ट करा.	
२) प्राथमिक शिक्षणाबाबत घटनात्मक तरतुदी लिहा.	
४. खालील प्रश्नाची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	२०
१) विद्यार्थी केंद्रित अभ्यासक्रम संकल्पना स्पष्ट करा.	
२) प्राथमिक शिक्षणाचे भाषाविषयक धोरण स्पष्ट करा.	
३) पट नोंदणी व स्थगणाच्या समस्या लिहा.	
४) सर्व शिक्षा अभियानाचे ध्येये स्पष्ट करा.	
५) आर.टी.ई. कायद्यांतर्गत तरतुदी लिहा.	
५. खालील टीपा लिहा (कोणतेही चार) :	१६
१) स्वातंत्र्योतर काळातील शिक्षण (प्राथमिक).	
२) एकात्मिक शिक्षणाच्या समस्या.	
३) जागतीक शिक्षणाची संकल्पना.	
४) १९८६ चे खडू फळा मोहिम धोरण.	
५) सर्वशिक्षा अभियान.	
-

Seat No.	
---------------------	--

Set P

M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNs (Paper – III)

Day and Date : Monday, 4-12-2017
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) All questions are compulsory.
3) Right side figures indicate the marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

- 1) होवार्ड गार्डनर यांनी _____ ची उपपत्ती सांगितली आहे.
 अ) सर्जनशीलता ब) व्यक्तिमत्त्व क) बहुविध बुद्धिमत्ता ड) दृष्टिकोन
- 2) बाल्यावस्था नंतरचा कालखंड म्हणजे _____
 अ) प्रौढावस्था ब) पौँगडावस्था क) अर्भक ड) वरीलपैकी नाही
- 3) मोफत आणि सक्तीचा शिक्षण कायदा _____ पासून अधिनियमित झाला.
 अ) 2007 ब) 2008 क) 2009 ड) 2010
- 4) अंतिम मूल्यमापन वर्षाच्या _____ केले जाते.
 अ) सुरुवातीला ब) शेवटी क) मध्ये ड) वरीलपैकी नाही
- 5) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन प्रशिक्षण परिषदेचे मुख्य कार्यालय _____ येथे आहे.
 अ) हैद्रबाद ब) कानपूर क) नागपूर ड) दिल्ली
- 6) आकारिक आणि अंतिम मूल्यमापन हे _____ शी संबंधित आहेत.
 अ) युजीसी ब) सीटीई क) सीसीई ड) एनसीटीई
- 7) सेवापूर्व आणि सेवांतर्गत हे _____ चे प्रकार आहेत.
 अ) शिक्षक शिक्षण ब) औद्योगिक शिक्षण क) मानसशास्त्रीय शिक्षण ड) तात्विक शिक्षण
- 8) बहुविध बुद्धिमत्ता उपपत्ती _____ मध्ये विकसित झाली.
 अ) 1971 ब) 1983 क) 1987 ड) 1997
- 9) गार्डनरने बहुविध बुद्धिमत्तेच्या _____ क्षमता निवडल्या.
 अ) पाच ब) सात क) आठ ड) नऊ
- 10) पर्यायी शाळेतील अभ्यासक्रम आणि पद्धती _____ आहेत.
 अ) पारंपारिक ब) अपारंपारिक क) आधुनिक ड) वरीलपैकी नाही
- 11) पर्यायी शाळेमध्ये _____ दृष्टिकोन सांगितला आहे.
 अ) वैयक्तिकृत ब) एकात्मिक
 क) कमी विद्यार्थी शिक्षक गुणोत्तर ड) वरील सर्व
- 12) विद्यार्थी प्राप्ती सुधारणेसाठी अध्ययन-अध्यापन उपक्रमात बदल करण्यासाठी अध्ययन प्रक्रिया सुरु असताना शिक्षकांकडून वापरली जाणारी प्रक्रिया म्हणजे _____
 अ) स्थाननिश्चिती मूल्यमापन ब) आकारिक मूल्यमापन
 क) निदानात्मक मूल्यमापन ड) अंतिम मूल्यमापन
- 13) शैक्षणिक नियोजन आणि प्रशासन राष्ट्रीय विद्यापीठाची स्थापना _____ मध्ये झाली.
 अ) 1955 ब) 1957 क) 1962 ड) 1974
- 14) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेची स्थापना _____ मध्ये आली.
 अ) 1971 ब) 1973 क) 1975 ड) 1978

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNNS (Paper – III)**

Day and Date : Monday, 4-12-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Explain the nature of education for multiple intelligence. 10

OR

Explain the problems of education for girls. 10

3. Explain the role and functions of UGC. 10

OR

Explain the nature of continuous and comprehensive evaluation in Teacher Education. 10

4. Answer in brief (**any four**) : 20

- a) Suggest the process of teaching-learning for adolescent.
- b) Explain the problems of slow learners.
- c) Explain the functions of NCERT.
- d) Explain the difference between formative and summative evaluation.
- e) Explain the nature of pre-service Teacher Education.

5. Answer in brief (**any four**) : 16

- a) Explain the concept of educational projection.
- b) State the problems of universalization of Secondary Education.
- c) Explain the problems in inservice Teacher Education at Secondary Level.
- d) State the concept of portfolio assessment.
- e) State the role of NCTE.

मराठी रूपांतर

2.	बहुविध बुद्धितेसाठी शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	मुलींच्या शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा.	10
3.	युजीसीची भूमिका आणि कार्ये स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	शिक्षक शिक्षणातील सातत्यपूर्ण आणि सर्वकष मूल्यमापनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	10
4.	थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	20
	अ) किशोरवयीन मुलांसाठी अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया सूचवा.	
	ब) मंद अध्ययनार्थ्यांच्या समस्या स्पष्ट करा.	
	क) एनसीईआरटीची कार्ये स्पष्ट करा.	
	ड) आकारिक आणि अंतिम मूल्यमापनातील फरक स्पष्ट करा.	
	इ) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
5.	थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	16
	अ) शैक्षणिक प्रक्षेपणाची संकल्पना स्पष्ट करा.	
	ब) माध्यमिक शिक्षण सार्वत्रिकीकरणातील समस्या विशद करा.	
	क) माध्यमिक स्तरावरील सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा.	
	ड) पोर्टफोलिओ मूल्यनिर्धारणाची संकल्पना विशद करा.	
	इ) एनसीटीईची भूमिका विशद करा.	

**Seat
No.**

Set

P

M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)

Day and Date : Wednesday, 6-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Instructions:

- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
- 2) **All** questions are **compulsory**.
- 3) Right side figures indicate the **marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose correct alternative and fill in the blanks :

 - 1) Reflections of 'Learning without burden' in the _____
 - a) National curriculum framework – 2005
 - b) National policy on education – 1986
 - c) National programme of action for children – 2005
 - d) State curriculum framework – 2010
 - 2) _____ age group is approved by Government for free and compulsory education for children.
 - a) 6 to 12
 - b) 8 to 14
 - c) 0 to 14
 - d) 6 to 14
 - 3) _____ subject is not necessary at primary level.
 - a) Marathi
 - b) Hindi
 - c) Mathematics
 - d) Physical education
 - 4) Indian Education Commission worked in _____ duration.
 - a) 1952 – 53
 - b) 1993 – 96
 - c) 1964 – 66
 - d) 1966 – 68
 - 5) 'Operation Black Board' programme launched for the improvement of _____ level education.
 - a) Teacher education
 - b) Primary
 - c) Secondary
 - d) Higher
 - 6) _____ institute is linked with Human Resource Development Ministry of Indian Government.
 - a) NCERT
 - b) NCTE
 - c) UGC
 - d) NUEPA
 - 7) _____ is not the role of society for primary school level.
 - a) To support
 - b) Political interfere
 - c) Encourage to student
 - d) All above
 - 8) Main office of MSCERT at _____
 - a) Pune
 - b) Nagpur
 - c) Aurangabad
 - d) Mumbai
 - 9) _____ is a responsibility of effective implementation of Sarva Shiksha Abhiyan.
 - a) Primary Education Officer
 - b) Secondary Education Officer
 - c) Adult Education Officer
 - d) Open Education Officer
 - 10) DPEP means _____
 - a) District Primary Education Programme
 - b) Diploma in Primary Education Programme
 - c) Diploma in Pre-Education Programme
 - d) District Primary Educational Programme
 - 11) _____ is a main purpose of SSA.
 - a) Education to all
 - b) Education for girls
 - c) Education for adult
 - d) Education for deprived

SLR-IR – 29

-2-

- 12) _____ institute of the following is working at district level related with primary teacher education.
a) NCTE b) UGC c) DIET d) SCERT

13) In the following, _____ is a group of 'Activity Based Learning'.
a) Heuristic b) Expression c) Constructive d) All above

14) The major technique of whole education process is _____.
a) Interview b) Evaluation c) Dramatization d) Field trips

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा आणि रिकाम्या जागा भरा.

 - १) 'ओँइयाविना अध्ययन' याचे प्रतिबिंब पुढीलपैकी _____ मध्ये दिसते.

अ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा - २००५	ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - १९८६
क) बालकांसाठीचा राष्ट्रीय कृतिकार्यक्रम - २००५	ड) राज्य अभ्यासक्रम आराखडा - २०१०
 - २) सरकारने बालकांच्या मोफत व सक्तीच्या शिक्षणासाठी _____ हा वयोगट मान्य केला आहे.

अ) ६ ते १२	ब) ८ ते १४	क) ० ते १४	ड) ६ ते १४
------------	------------	------------	------------
 - ३) प्राथमिक स्तरावर _____ हा विषय आवश्यक नाही.

अ) मराठी	ब) हिंदी	क) गणित	ड) शारीरिक शिक्षण
----------	----------	---------	-------------------
 - ४) भारतीय शिक्षण आयोगाने _____ या कालावधीत कार्य केले.

अ) १९५२-५३	ब) १९९३-९६	क) १९६४-६६	ड) १९६६-६८
------------	------------	------------	------------
 - ५) 'आँपरेशन ब्लॅक-बोर्ड' हा कार्यक्रम _____ शिक्षणातील सुधारणेसाठी केला होता.

अ) शिक्षक शिक्षण	ब) प्राथमिक	क) माध्यमिक	ड) उच्च
------------------	-------------	-------------	---------
 - ६) भारत सरकारच्या मानव संसाधन विकास मंत्रालयाला _____ ही संस्था जोडली आहे.

अ) एन.सी.ई.आर.टी.	ब) एन.सी.टी.ई.	क) यु.जी.सी.	ड) एन.यू.ई.पी.ए.
-------------------	----------------	--------------	------------------
 - ७) प्राथमिक स्तरासाठी समाजाची _____ ही भूमिका नाही.

अ) आधार देणे	ब) राजकीय हस्तक्षेप करणे
क) विद्यार्थ्याला प्रोत्साहन देणे	ड) वरील सर्व
 - ८) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेचे मुख्यालय _____ येथे आहे.

अ) पुणे	ब) नागपूर	क) औरंगाबाद	ड) मुंबई
---------	-----------	-------------	----------
 - ९) सर्व शिक्षा अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणीची जबाबदारी _____ यांची असते.

अ) प्राथमिक शिक्षणाधिकारी	ब) माध्यमिक शिक्षणाधिकारी
क) शिक्षणाधिकारी प्रौढ	ड) शिक्षणाधिकारी मुक्त
 - १०) डी.पी.ई.पी. म्हणजेच _____ होय.

अ) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम	ब) प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम पदविका
क) पूर्व-शिक्षण कार्यक्रम पदविका	ड) जिल्हा प्राथमिक शैक्षणिक कार्यक्रम
 - ११) सर्व शिक्षा अभियानाचा मुख्य उद्देश _____ हा आहे.

अ) सर्वांसाठी शिक्षण	ब) मुर्लींसाठी शिक्षण
क) प्रौढांसाठी शिक्षण	ड) वंचितांसाठी शिक्षण
 - १२) पुढीलपैकी _____ ही संस्था जिल्हा पातळीवरील प्राथमिक शिक्षक प्रशिक्षणाशी संबंधित कार्य का.

अ) एन.सी.टी.ई.	ब) यु.जी.सी.	क) डी.आय.ई.टी.	ड) एस.सी.ई.आर.टी.
----------------	--------------	----------------	-------------------
 - १३) खालीलपैकी कृती आधारित अध्ययनाचा _____ हा गट आहे.

अ) शोधनात्मक	ब) अभिव्यक्ती	क) रचनात्मक	ड) वरील सर्व
--------------	---------------	-------------	--------------
 - १४) संपूर्ण शिक्षण प्रक्रियेला गवसणी घालणारे तंत्र म्हणून _____ कडे पाहिले जाते.

अ) मुलाखत	ब) मूल्यमापन	क) नाट्यांकरण	ड) क्षेत्र भेटी
-----------	--------------	---------------	-----------------

Set P

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2017
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)

Day and Date : Wednesday, 6-12-2017

Max. Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions:**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Right side figures indicate the **marks**.

2. Answer the following questions (any one) :	10
1) Explain the principles of elementary school curriculum.	
2) State the goals of Sarva Shiksha Abhiyan and discuss the Sarva Shiksha Abhiyan as a programme of elementary education.	
3. Write answer the following questions (any one) :	10
1) Explain the general principles of curricular approaches in elementary education.	
2) Explain the nature of pre-service elementary education training programme and discuss their present problems.	
4. Write answer the following questions (any four) :	20
1) Explain the integration of local human resources to curricular activities.	
2) Write a goals and strategies of DPEP.	
3) Explain the role of MSCERT in elementary education.	
4) Explain the curricular planning and organization of languages in elementary education.	
5) State the characteristics of NCF 2005.	
5. Write the answer in brief (any four) :	16
1) Write a objectives of elementary education curriculum.	
2) State the principles of preparation of learning material.	
3) Explain the areas of research studies in elementary education.	
4) Write importance of mid-day meals.	
5) Explain the activity based curricular approach in present elementary education.	

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रमाची तत्वे स्पष्ट करा.	
२) सर्व शिक्षा अभियानाची ध्येये सांगून प्राथमिक शिक्षणाचा एक कार्यक्रम म्हणून सर्व शिक्षा अभियानाची चर्चा करा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) :	१०
१) प्राथमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमीय दृष्टीकोनाची सामान्य तत्वे स्पष्ट करा.	
२) प्राथमिक शिक्षणाच्या सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप सांगून सद्यःस्थितीतील समस्यांची चर्चा करा.	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	२०
१) अभ्यासक्रमीय उपक्रमातील स्थानिक मानवी स्त्रोतांचे एकात्मिकरण स्पष्ट करा.	
२) डी.पी.ई.पी. कार्यक्रमाची ध्येये आणि कार्यनीती नमूद करा.	
३) प्राथमिक शिक्षणातील एम.एस.सी.ई.आर.टी.ची भूमिका स्पष्ट करा.	
४) प्राथमिक शिक्षणातील अभ्यासक्रमीय नियोजन आणि संघटन स्पष्ट करा.	
५) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००५ ची वैशिष्ट्ये सांगा.	
५. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :	१६
१) प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे लिहा.	
२) अध्ययन साहित्य तयार करताना लक्षात घ्यावयाची तत्वे सांगा.	
३) प्राथमिक शिक्षणातील संशोधनात्मक अभ्यासाची क्षेत्रे स्पष्ट करा.	
४) मध्यान्ह भोजन योजनेचे महत्व लिहा.	
५) प्रचलित प्राथमिक शिक्षणातील कृतिआधारित अभ्यासक्रमीय दृष्टीकोन स्पष्ट करा.	

Seat No.	
---------------------	--

Set P

**M.Ed. (Semester - III) (CBCS) Examination, 2017
Paper – IV : SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM,
PEDAGOGY AND ASSESSMENT**

Day & Date: Wednesday, 06-12-2017

Max. Marks: 70

Time: 02.30 PM to 05.00 PM

Instructions: All questions are compulsory.

Q.1 Choose the correct options.

14

Q.2 a) What is meant by summative and formative evaluation? Explain its uses, needs and limitations. **10**

OR

- b)** What is the implementation process of social studies and language curriculum at secondary school level?

Q.3 a) Explain the concept and types of support system. **10**

OR

- b)** Explain the nature of pre-service and in-service training programme?

Q.4 Answer in brief (any four) 20

- a) Explain the role of State Board in Secondary Education.
 - b) Write the structure of curriculum according to Cognitivist.
 - c) Explain the importance of teleconferencing.
 - d) Write short note on NCF-2005
 - e) State the nature of science curriculum at secondary school

Q.5 Answer in brief (any four)

- a) Explain the principles of curriculum construction.
 - b) Write in short the curriculum of teacher education programme at secondary level.
 - c) What is the importance of e-learning?
 - d) State the areas of Research Studies in Secondary Education.
 - e) What is meant by interactive technology?

(मराठी रूपांतर)

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

प्र. 1 योग्य पर्याय निवडा :

14

1. माध्यमिक शाळेच्या आधार प्रणालीमध्ये —— चा समावेश होतो.
 अ) इ-अध्ययन
 क) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञाने
2. एन.सी.एफ.म्हणजे ——
 अ) नॅशनल कन्टेंट फ्रेमवर्क
 क) नॉमीनल कन्टेंट फ्रेमवर्क
3. अभ्यासक्रम रचनेचे —— हे तत्व आहे.
 अ) बालक केंद्रीत
 क) विविधता
4. एज्युकेशन ——यांनी सुरु केले.
 अ) भारतीय माध्यमिक संशोधन संस्था
 क) भारतीय अवकाश संशोधन संस्था
5. माध्यमिक शालेय स्तरावरील अभ्यासक्रम —— शी संबंधित आहे.
 अ) भाषा
 क) सामाजिक शास्त्र
6. एस.बी.एस.ई म्हणजे ——
 अ) स्कुल बुक इन सेकंडरी एज्युकेशन
 क) स्टेट बोर्ड इन सेकंडरी एज्युकेशन
7. बी.एड. हा शिक्षण प्रशिक्षण कार्यक्रम —— साठी आहे.
 अ) प्राथमिक शिक्षण
 क) डी.एल.एड.
8. माध्यमिक शाळा पातळीवरील विज्ञान अभ्यासक्रम हा —— वर आधारित आहे.
 अ) वर्तनवादा
 क) ज्ञानरचनावादा
9. महाराष्ट्राच्या राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळ हे —— येथे आहे.
 अ) मुंबई^इ
 क) नागपूर
10. दूरप्रिषदेचा —— परिषद हा प्रकार आहे.
 अ) श्राव्य
 क) संगणक
11. माध्यमिक शिक्षणात राज्य मंडळाची भूमिका —— असते.
 अ) परीक्षा घेणे
 क) पाठ्यपूस्तक विकासन
12. आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचा वापर —— साठी आहे.
 अ) शिक्षण
 क) विषयन

13.	माध्यमिक शिक्षणात —— च्या समस्या हे संशोधन अभ्यासाचे क्षेत्र आहे.	
	अ) कुमारवस्थे	ब) बाल्यावस्थे
	क) शैक्षवस्थे	ड) वरील सर्व
14.	सेवापूर्ण प्रशिक्षण हे —— कोणतेही अध्यापन कार्य हाती घेण्यापूर्वी पुरविण्यात येते.	
	अ) शिक्षकांना	ब) विद्यार्थ्यांना
	क) विद्यार्थी— शिक्षकांना	ड) कोणतेही नाही
प्र. 2	अकाटिक आणि सकाटिक मूल्यमापन म्हणजे काय? या मूल्यमापनाची आवश्यकता, फायदे आणि मर्यादा स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	माध्यमिक शालेय स्तरावर सामाजिक शास्त्र आणि भाषा अभ्यासक्रमाची अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.	
प्र. 3	आधार प्रणालीची संकल्पना व प्रकार स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	सेवापूर्व आणि सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
प्र. 4	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)	20
	1. माध्यमिक शिक्षणात राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.	
	2. बोधात्मकतेनुसार अभ्यासक्रमाची रचना स्पष्ट करा.	
	3. टेलीकॉन्फरेनींगचे महत्व स्पष्ट करा.	
	4. एन. सी. एफ — 2005, थोडक्यात स्पष्ट करा.	
	5. माध्यमिक शालेय स्तरावरील विज्ञान अभ्यासक्रमाचे स्वरूप सांगा.	
प्र. 5	थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)	16
	1. अभ्यासक्रम निर्मितीची तत्वे स्पष्ट करा.	
	2. माध्यमिक स्तरावरील शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमांचा अभ्यासक्रम थोडक्यात लिहा.	
	3. इ—अध्ययनाचे महत्व काय आहे?	
	4. माध्यमिक शिक्षणातील संशोधन अभ्यासाची क्षेत्रे स्पष्ट करा.	
	5. आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञान म्हणजे काय?	

Seat No.	
---------------------	--

Set P**M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
Paper – I : PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION**

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.
3) **Right** side figure shows the marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct answer : **14**
- 1) Behaviourist school is a school of
a) Philosophy b) Sociology c) Psychology d) Language
 - 2) The characteristic of motivation is
a) Motive b) Direction c) Selective process d) Above all
 - 3) The first step in Maslow's theory of motivation is
a) Aesthetic needs b) Biological needs c) Love and belongingness d) Esteem needs
 - 4) There is an important role of _____ in individual differences.
a) Heredity b) Environment c) Both a and b d) None of the above
 - 5) The useful technique to study groups is
a) observation b) interview c) opinionnaire d) diary
 - 6) The father of behaviourism is
a) Sigmund Freud b) John Watson c) Jean Piaget d) William James
 - 7) The first step in cognitive theory of Jean Piaget is
a) pre-operational stage b) sensory motor stage
c) concrete operational stage d) formal operational stage
 - 8) Jean Piaget proposed _____ stages of cognitive development.
a) One b) Two c) Three d) Four
 - 9) _____ emphasizes the study of the whole person.
a) Humanistic school b) Vedic school c) Cognitive theory d) None of the above
 - 10) Group development is based on
a) activities b) interactions c) sentiments d) above all
 - 11) Slow learner is the example of
a) positive children b) negative children c) exceptional children d) extraordinary children
 - 12) Curiosity motivation is the type of
a) primary motivation b) general motivation c) secondary motivation d) competency motivation
 - 13) The classification of natural motives and artificial motives is stated by
a) Thomson b) Maslow c) Garrett d) Piaget
 - 14) Hunger is the type of
a) Innate motives b) Acquired motives c) Both a and b d) None of the above

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

14

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION

Day and Date : Wednesday, 29-11-2017

Max. Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the changing role of teacher and students with specific reference to the behaviourist school of psychology.
 - 2) Explain the various factors related to motivation.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the role of heredity and environment in individual differences.
 - 2) State the definition of group. Explain the types of groups with illustrations.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain the changing role of teacher with specific reference to the humanistic school of psychology.
 - 2) Explain the importance of motivation.
 - 3) State the implication of individual differences for organizing educational programmes.
 - 4) Explain sociometric techniques as a technique to study group.
 - 5) Explain the types of exceptional children.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the role of students in Vedic school of psychology.
 - 2) State the meaning of motivation.
 - 3) Explain the concept of individual differences.
 - 4) State the characteristics of group.
 - 5) State the meaning of group dynamics.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
1. मानसशास्त्राच्या वर्तनवादी संप्रदायाच्या विशेष संदर्भात शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांची बदलती भूमिका स्पष्ट करा.
 2. प्रेरणेशी संबंधित विविध घटक स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- 1) व्यक्तीभेदांमध्ये अनुवंश आणि पर्यावरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) समूहाची व्याख्या विशद करा. समूहाचे विविध प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- 1) मानसशास्त्राच्या मानवतावादी संप्रदायाच्या विशेष संदर्भात शिक्षकाची बदलती भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) प्रेरणेचे महत्व स्पष्ट करा.
 - 3) शैक्षणिक कार्यक्रम आयोजनासाठी व्यक्तीभेदाचे उपयोजन विशद करा.
 - 4) समूह अभ्यासासाठी तंत्र म्हणून समाजमिती तंत्र स्पष्ट करा.
 - 5) अपवादात्मक मुलांचे प्रकार स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- 1) मानसशास्त्रांच्या वैदिक संप्रदायानुसार विद्यार्थ्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) प्रेरणेचा अर्थ विशद करा.
 - 3) व्यक्तीभेदाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 4) समूहाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
 - 5) समूह गतीमानतेचा अर्थ विशद करा.
-

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
EDUCATIONAL PLANNING (Paper – II)**

Day and Date : Saturday, 2-12-2017
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

N.B. : Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose proper alternative :

 - 1) _____ is a educational agency or institute works at state level.
a) NUEPA b) SIEMATS c) SCERT d) DIET
 - 2) Educational quality of school means _____ quality.
a) Human b) Physical c) Co-curricular activities d) All above
 - 3) Management is under control in _____ for welfare of labour.
a) Within the work place b) Outside the work place c) Both of the above d) None of the above
 - 4) Following which aspect is not related to management accounting ?
a) Management of human resources b) Budget
c) Cost accounting d) Internal – evaluation
 - 5) Institutional planning is related to _____
a) Educational department b) Particular school c) All institutions of State d) All above
 - 6) Following _____ is not a type of educational planning.
a) Institutional b) Policy c) District level d) Minor level
 - 7) There are _____ approaches of educational planning.
a) Two b) Three c) Four d) Five
 - 8) _____ is related to social level of educational planning.
a) Non living factor b) Social demand
c) Living or human factor d) Return of investment approach
 - 9) _____ is not an institute or agency work institutionally according to syllabus.
a) NCTE b) SCERT c) DIET d) NCERT
 - 10) _____ is a aim of educational planning.
a) Use of administrative strategy
b) Skill development in planning
c) To know the concept of educational planning for the need of national and social
d) All above
 - 11) The first fifth year plan period is
a) 1951-56 b) 1947-52 c) 1950-55 d) 1948-53
 - 12) Following _____ structure is not structure of planning.
a) Micro structure at school level b) District structure
c) State structure d) None of these
 - 13) Need of multilevel planning is stated
a) Venugopal Reddi b) Rammurthi c) J. P. Naik d) U.S. Mahajan
 - 14) _____ is a not factor in micro planning.
a) Adult literate b) Preschool student
c) Student who are going to school d) None of these

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
EDUCATIONAL PLANNING (Paper – II)**

Day and Date : Saturday, 2-12-2017

Max. Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following question (**any one**) : 10

- 1) Explain the concept, types, nature and importance of education planning.
- 2) Explain the characteristics of fifth year plan in relation to education and its effect on education.

3. Answer the following question (**any one**) : 10

- 1) Explain the functions of SCERT in institutional planning. 5
- 2) “Planning at Macro and Micro level” explain this concept. 5

OR

- 1) Explain different approaches of educational planning. 5
- 2) Explain the merits of fifth year planning. 5

4. Answer the following questions (**any four**) : 20

- 1) Which are different guide lines of educational planning.
- 2) Explain the opinion critically about the educational planning in India.
- 3) What is meant by institutional planning.
- 4) Explain the characteristics of District level planning.
- 5) Explain the historical background of fifth year plan.

5. Answer the following questions (**any 4**) : 16

- 1) Explain the techniques of planning.
- 2) Explain how will be use of the “Social demand approach” to society. Explain it.
- 3) Which are institutions work in institutional planning ?
- 4) Explain the necessity of educational planning.
- 5) State the demerits of fifth year plan at district level.

मराठी रूपांतर

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :	१०
१) शैक्षणिक नियोजनाची संकल्पना, प्रकार, स्वरूप आणि महत्त्व स्पष्ट करा.	
२) शिक्षणाच्या संदर्भात पंचवार्षिक योजनेची वैशिष्ट्ये आणि शिक्षणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.	
३. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :	१०
१) संस्थानिहाय नियोजनामध्ये SCERT चे कार्य स्पष्ट करा.	५
२) 'स्थूल व सूक्ष्म स्तरावरील नियोजन' ही संकल्पना स्पष्ट करा.	५
किंवा	
१) शैक्षणिक नियोजनाची विविध उपागम स्पष्ट करा.	५
२) पंचवार्षिक नियोजनाचे फायदे स्पष्ट करा.	५
४. खालील चार प्रश्नाची उत्तरे थोडक्यात लिहा :	२०
१) शैक्षणिक नियोजनाची विविध मार्गदर्शक तत्त्वे कोणती ?	
२) भारतातील शैक्षणिक नियोजनाबाबत चिकित्सक मत स्पष्ट करा.	
३) संस्था निहाय नियोजन म्हणजे काय ?	
४) जिल्हास्तरीय नियोजनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
५) पंचवार्षिक नियोजनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.	
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही ४) :	१६
१) नियोजनाची तंत्रे स्पष्ट करा.	
२) "सामाजिक मागणी उपागमाचा " समाजाला कशाप्रकारे उपयोग होईल ? स्पष्ट करा.	
३) संस्थानिहाय नियोजनात काम करणाऱ्या विविध संस्था कोणत्या ?	
४) शैक्षणिक नियोजनाची आवश्यकता स्पष्ट करा.	
५) जिल्हास्तरीय स्तरावरील पंचवार्षिक नियोजनाचे तोटे सांगा.	

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 02-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) **All questions are compulsory.**
 - 3) Figures at the **right** side shows marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative : (14x1=14)
- 1) Man made environment is called
a) Social condition b) Volcano c) Earthquake d) Flood
 - 2) Global level functioning health organization is
a) WHO b) WCE c) WWF d) HCO
 - 3) The Environmental Protection Act was passed on
a) 21 May 1985 b) 20 May 1984 c) 23 May 1986 d) 25 May 1983
 - 4) Vasundhara Shikhar Conference held in
a) June 1990 b) June 1974 c) June 1982 d) June 1992
 - 5) Chipco Movement started by
a) Vimla Bahuguna b) Sundarlal Bahuguna c) Serla Ben d) Vimla Ben
 - 6) The concept of sustainable development come into prominence in
a) 1980 b) 1986 c) 1978 d) 1972
 - 7) Concept of H_3 by
a) Bahuguna b) Anna Hajare c) Mahatma Gandhi d) Karl Marks
 - 8) Sulphur dioxide air may be a cause tree for _____ disease.
a) Clorosis b) Pleaha c) Fibrosis d) T.B.
 - 9) Main energy source in ecosystem _____ is an important.
a) Solar power b) Water c) Air d) Atmosphere
 - 10) On 7th April is celebrated _____ day.
a) Forest b) Environment c) World health d) Population
 - 11) Biofuel originated from
a) Oil b) Petroleum c) Fossil d) Crude oil
 - 12) The primary aims of NGO is
a) Sustainable development b) Pollution control c) Plantation d) Forest protection
 - 13) Ganga purification campaigns main aim was decided by
a) Indira Gandhi b) Pandit Nehru c) Medha Patkar d) Mahatma Gandhi
 - 14) The model of sustainable development is seen to the experiment of
a) Reed b) Dalton c) Anna Hajare d) Bahuguna

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्यायाची निवड करून उत्तरे लिहा. १४
- १) मानव निर्मित पर्यावरणाला _____ असे म्हणतात.
 अ) सामाजिक स्थिती ब) ज्वालामुखी क) भूकंप ड) पूर्
 - २) जागतिक पातळीवर कार्य करणारी _____ आरोग्य संघटना आहे.
 अ) WHO ब) WCE क) WWF ड) HCO
 - ३) पर्यावरण संरक्षणासाठी _____ रोजी कायदा केला.
 अ) २१ मे १९८५ ब) २० मे १९८४ क) २३ मे १९८६ ड) २५ मे १९८३
 - ४) वसुंधरा शिखर परिषद _____ वर्षामध्ये झाली.
 अ) जून १९९० ब) जून १९७४ क) जून १९८२ ड) जून १९९२
 - ५) चिपको आंदोलनाची सुरुवात _____ यांनी केली.
 अ) विमला बहुगुणा ब) सुंदरलाल बहुगुणा क) सरला बेन ड) विमला बेन
 - ६) शाश्वत विकास संकल्पना _____ साली उदयास आली.
 अ) १९८० ब) १९८६ क) १९७८ ड) १९७२
 - ७) H_3 ची संकल्पना _____ यांची आहे.
 अ) बहुगुणा ब) अण्णा हजारे क) महात्मा गांधी ड) कार्ल माक्स
 - ८) सल्फरडाय ऑक्साईडमुळे वनस्पतीना _____ प्रकारचा रोग होतो.
 अ) क्लोरोसीस ब) प्लीहा क) फायब्रोसीस ड) क्षय
 - ९) परिसंस्थेतील सर्वांचे मुख्य उर्जास्रोत म्हणून _____ याला फार महत्व आहे.
 अ) सौरशक्ती ब) पाणी क) हवा ड) वातावरण
 - १०) ७ एप्रिल हा दिवस _____ दिन म्हणून सजरा केला जातो.
 अ) जंगल ब) पर्यावरण क) जागतिक आरोग्य ड) लोकसंख्या
 - ११) जैव इंधन _____ पासून निर्माण होते.
 अ) तेल ब) पेट्रोलियम क) जीवाशम ड) क्रुड तेल
 - १२) स्वयंसेवी संस्थाचे प्राथमिक ध्येये म्हणजे _____ होय.
 अ) चिरस्थायी विकास ब) प्रदूषण नियंत्रण क) वृक्ष लागवड ड) वनसंरक्षण
 - १३) गंगा शुद्धीकरण अभियान या योजनेचा मुख्य उद्देश _____ यांनी ठरविला.
 अ) इंदिरा गांधी ब) पंडित नेहरू क) मेधा पाटकर ड) महात्मा गांधी
 - १४) शाश्वत विकासाचे प्रतिमान म्हणून _____ यांच्या प्रयोगाकडे पाहिले जाले.
 अ) रीड ब) डाल्टन क) अण्णा हजारे ड) बहुगुणा

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Paper – II)**

Day and Date : Saturday, 02-12-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions:**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Figures at the **right** side shows marks.

2. Answer the following questions (**any one**). 10
- 1) Write need of sustainable development of environmental education.
 - 2) Explain the impact of acid rain on environment.
3. Answer the following questions (**any one**). 10
- 1) Explain the concept of 'energy problem and energy management'.
 - 2) For what purposes the environmental movement and projects are implemented.
4. Answer the following questions (**any four**). 20
- 1) Explain approaches of environmental education.
 - 2) Explain what do you mean by environmental protection.
 - 3) Write short about environmental legislation.
 - 4) Write information about Water Act, 1974.
 - 5) Explain the development concept of Mahatma Gandhi.
5. Answer the following questions in brief (**any four**). 16
- 1) What are the alternative ways of natural sources ?
 - 2) Write role of education in natural resources conservation.
 - 3) Write scope and importance of environmental education.
 - 4) Explain factors of environmental education.
 - 5) Write basic and guiding principles of environmental education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक).	१०
१) पर्यावरणाच्या शाश्वत विकास शिक्षणाची गरज लिहा.	
२) आम्ल पर्जन्याचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.	
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक).	१०
१) उर्जा संकट व उर्जा व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.	
२) पर्यावरणात्मक चळवळी व प्रकल्प कोणत्या उद्देशाने राबवले जातात ?	
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार).	२०
१) पर्यावरण शिक्षणाचे उपागम स्पष्ट करा.	
२) पर्यावरण संरक्षण म्हणजे काय स्पष्ट करा.	
३) पर्यावरणीय कायद्याविषयी थोडक्यात लिहा.	
४) जल कायद्या विषयी (१९७४) माहिती लिहा.	
५) महात्मा गांधीजी विकास संकल्पना स्पष्ट करा.	
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार).	१६
१) नैसर्गिक स्त्रोतांचे पर्यायी मार्ग कोणते ?	
२) नैसर्गिक स्त्रोतांच्या संवर्धनातील शिक्षणाची भूमिका लिहा.	
३) पर्यावरण शिक्षणाची व्याप्ती व महत्व लिहा.	
४) पर्यावरण शिक्षणाचे घटक स्पष्ट करा.	
५) पर्यावरण शिक्षणाचे मूलभूत व मार्गदर्शक तत्वे लिहा.	

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
EDUCATIONAL MANAGEMENT (Paper – III)

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N. B. :**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Figures to the right side **show marks**.
 - 3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives : 14
1) In POSDCORB word _____ describe the work of management.
A) J. B. Mehta B) Luthar Malik C) Marshal A. R. D) Lokesh R. B.
2) Increase the sight of person and aptitude development of personality is a process is called the leadership. This definition is stated by _____
A) Pittier Druker B) Dr. Jaswantsingh C) Odonel D) Sammer
3) In SWOT word 'O' stand for _____
A) Opportunity B) Optional C) Output D) All above
4) To planned economically to grant stand to structure to manage the income and to control all these financial activity is called _____
A) Recurring function B) Non-Recurring C) Fundamental function D) All above
5) In team building _____ are involved.
A) To care to each other B) Open minded
C) To engage all in work D) All above
6) To first fixed work related to work of future is called planning this definition is said that _____
A) Theo Amen B) C. H. Northcot C) Neuman D) Sammer
7) To developed the educational aims and policies, to give motivation for learning teaching work, to manage the human and physical incident is called _____
A) Educational management B) School management
C) Administrative management D) Working management
8) The decision which has taken on upper level of management is called _____ decision.
A) Fundamental B) Group C) Incidental D) Policy matter
9) Without taken review of evaluation and follow-up _____ cannot complete the structure of planning.
A) Comprehensive B) Continuous
C) Total quality management D) All above
10) The principles of educational management has said that by _____
A) Henry Foyal B) Dr. Mun C) Siaras Mistri D) Dr. Jaswantsingh
11) School is small model of society is said by _____
A) Sir Persinan B) Plato C) John Deway D) Aristotle
12) The eye is sense organ by which knowledge acquiring by _____
A) 83% B) 11% C) 3.5% D) 1%
13) In management skill following factor is not involved.
A) Planning B) Group discussion C) Follow-up D) Evaluation
14) Following source is not involved according to syllabus.
A) Human resources B) Material resources C) Finance resources D) All above

मराठी रूपांतर

- सूचनाएँ : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील उत्तरासाठी योग्य पर्याय निवडा. १४
- १) खालीलपैकी _____ यांनी POSDCORB या शब्दात व्यवस्थापन कार्याचे वर्णन केले आहे.
 अ) जे. बी. मेहता ब) ल्युथर मलिक क) मॉर्शल ए. आर. ड) लोकेश आर. बी.
 - २) व्यक्तिची दृष्टी आणि अभिव्यक्ती उंचावण्याची आणि व्यक्तिमत्त्व विकसित करण्याची प्रक्रिया म्हणजे नेतृत्व होय अशी नेतृत्वाची व्याख्या _____ यांनी केली आहे.
 अ) पीटर ड्रकर ब) डॉ. जसवंत सिंग क) ओडोनेल ड) समर
 - ३) SWOT या शब्दातील 'O' या आद्यक्षराचा अर्थ _____ आहे.
 अ) संधी ब) वैकल्पिक क) बहिंगमण ड) वरील सर्व
 - ४) आर्थिक योजना करणे, निधी उभा करणे, स्थावर मालमत्तेची रचना ठरवणे, उत्पन्नाचे व्यवस्थापन करणे व नियंत्रण ठेवणे या सर्व वित्तीय कार्याना _____ म्हणतात.
 अ) आवर्ती कार्य ब) अनावर्ती कार्य क) मूलभूत कार्ये ड) वरील सर्व
 - ५) संघ निर्माणामध्ये खालील गोष्टीचा समावेश होतो.
 अ) एकमेकाची काळजी घेणे ब) सर्वांत मनाचा खुलेपणा
 क) सर्वांची कामात गुंतवणूक असणे ड) वरील सर्व
 - ६) पुढे करावयाच्या कामासंबंधी आधी ठरविण्याची क्रिया म्हणजे नियोजन ही व्याख्या _____ यांची आहे.
 अ) थिओ आमेन ब) सी. एच. नार्थकॉट क) न्यूमन ड) समर
 - ७) शैक्षणिक ध्येयधोरणाचा विकास करणे, अध्ययन – अध्यापनाच्या कामाला प्रेरणा देणे व शिक्षण प्रक्रियेतील मानवी व भौतिक घटनांची सुव्यवस्था करणे म्हणजे _____ होय.
 अ) शैक्षणिक व्यवस्थापन ब) शालेय व्यवस्थापन
 क) प्रशासकीय व्यवस्थापन ड) कार्यकारी व्यवस्थापन
 - ८) व्यवस्थापनातील सर्वांत वरच्या पातळीवरून घेतले जाणारे निर्णय हे _____ निर्णय होय.
 अ) मूलभूत ब) समूह क) नैमित्तिक ड) धोरणात्मक
 - ९) मूल्यामापन व अनुधावन कार्याचा आढावा घेतल्याशिवाय _____ योजनेची रचना पूर्ण होणे शक्य नाही.
 अ) सर्वकष ब) सातत्यपूर्ण
 क) संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन ड) यापैकी नाही
 - १०) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची मूलतत्त्वे _____ यांनी सांगितली आहेत.
 अ) हेन्री फेयॉल ब) डॉ. मून क) सायरस मिस्ट्री ड) डॉ. जसवंत सिंग
 - ११) शाळा ही समाजाची लघुप्रतिमा आहे असे _____ यांनी म्हटले आहे.
 अ) सर पर्सिन ब) प्लेटो क) जॉन डच्यू ड) अरिस्टॉटल
 - १२) डोळा या ज्ञानेन्द्रियाद्वारे होणारी ज्ञानप्राप्तीचे प्रमाण _____ इतके आहे.
 अ) ८३% ब) ११% क) ३.५% ड) १%
 - १३) व्यवस्थापन कौशल्यात खालील घटकाचा समावेश नाही.
 अ) नियोजन ब) समूह चर्चा क) अनुधावन ड) मूल्यामापन
 - १४) पाठ्यक्रमानुसार खालील स्त्रोताचा समावेश व्यवस्थापनात केलेला आहे.
 अ) मानवी स्त्रोत ब) भौतिक स्त्रोत क) वित्तीय स्त्रोत ड) वरील सर्व

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
EDUCATIONAL MANAGEMENT (Paper – III)**

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- N. B. :** 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right side** **show marks**.

Answer the following question :

10

2. What is mean by leadership ? State its need and importance in educational management.

OR

State components of performance management in school with his significance.

10

3. State the types of resource management in education explain material resource and human resource.

10

OR

How to overcome with dealing with stress and systems for time management.

10

4. Answer the following questions (**any four**) :

20

- 1) School as a social organization.
- 2) Quality assurance in material and human resources.
- 3) Explain Team process in management skill.
- 4) Role of local government's resource.
- 5) School improvement and reforms.

5. Answer the following questions (**any four**) :

16

- 1) Performance appraisal of teachers.
- 2) Team building.
- 3) Financial Resource Management.
- 4) Scientific principles of management.
- 5) Explain that discussion is important in team management.

मराठी रूपांतर

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.

२. नेतृत्व म्हणजे काय ? शैक्षणिक व्यवस्थापनामधील गरज व महत्व स्पष्ट करा. १०

किंवा

शाळेतील कार्यमानातील व्यवस्थापनाचे विविध घटक महत्वासहित स्पष्ट करा. १०

३. शिक्षणातील व्यवस्थापन स्त्रोताचे विविध प्रकार सांगा. भौतिक व मानवी स्त्रोत स्पष्ट करा. १०

किंवा

वेळेच्या व्यवस्थपनासाठी तुम्ही ताण प्रणालीवर कसे मात कराल ? १०

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (को. ४) २०

१) शाळा ही एक सामाजिक संघटना आहे असे म्हटले जाते स्पष्ट करा.

२) व्यवस्थापनातील भौतिक आणि मानवी स्त्रोत थोडक्यात स्पष्ट करा.

३) व्यवस्थापन कौशल्यातील समूह प्रक्रिया स्पष्ट करा.

४) व्यवस्थापन स्त्रोतातील स्थानिक शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

५) शाळा सुधारणा व पुर्नबदल यावर टीप लिहा.

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (को. ४) १६

१) शिक्षकाचे मूल्यांकन कार्यमना तुमच्या मते स्पष्ट करा.

२) समूह रचना.

३) व्यवस्थापनातील वित्तीय स्त्रोत स्पष्ट करा.

४) व्यवस्थापनातील वैज्ञानिक तत्त्वे स्पष्ट करा.

५) समूह व्यवस्थापनात चर्चेला महत्व आहे स्पष्ट करा.

Seat
No.

Set P

M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
Paper – III : DISASTER MANAGEMENT

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) All questions are **compulsory**.
 - 2) Right side figures indicate the marks.
 - 3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book
Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives : 14
- 1) The concept of disaster management includes
 - a) Performance Management
 - b) Financial Management
 - c) Information Management
 - d) Above all
 - 2) The first phase of disaster management is
 - a) Disaster strikes
 - b) Emergency response
 - c) Rehabilitation
 - d) Mitigation
 - 3) Geographical disaster is considered
 - a) Man-made disaster
 - b) Natural disaster
 - c) Both a) and b)
 - d) None of the above
 - 4) Violence is the example of
 - a) Natural disaster
 - b) Man-made disaster
 - c) Geographical disaster
 - d) Socio-Natural disaster
 - 5) _____ natural disaster effects on the environment.
 - a) Earthquake
 - b) Bomb attack
 - c) War
 - d) Terrorism
 - 6) Disaster Management Act is executed in India from
 - a) 2002
 - b) 2003
 - c) 2005
 - d) 2007
 - 7) United Nations is an organization working at _____ level for disaster management.
 - a) Local
 - b) State
 - c) National
 - d) Global
 - 8) The type of Man-made disaster is
 - a) Earthquake
 - b) Tsunami
 - c) Pollution
 - d) Cyclone
 - 9) First-Aid Box is an example of _____ in disaster management.
 - a) Mitigation
 - b) Preparedness
 - c) Relief
 - d) Rehabilitation
 - 10) The role of teacher regarding disaster management is
 - a) Positive view
 - b) Use of Mass Media
 - c) Social Activity
 - d) Above all
 - 11) National Disaster Management Authority is established in
 - a) 2002
 - b) 2005
 - c) 2007
 - d) 2009
 - 12) Natural disaster is
 - a) Nature-made
 - b) Man-made
 - c) Culture-made
 - d) Technology made
 - 13) National Environmental Engineering Research Institutes, Nagpur works at _____ level for disaster management.
 - a) Local
 - b) State
 - c) National
 - d) International
 - 14) Man-made disaster occurs due to the carelessness of
 - a) Object
 - b) Human being
 - c) Animal
 - d) Technology

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

14

- 1) आपत्ती व्यवस्थापन संकल्पनेत _____ चा समावेश होतो.
 अ) कामगिरीचे व्यवस्थापन ब) वित्तीय व्यवस्थापन क) माहितीचे व्यवस्थापन ड) वरील सर्व
- 2) आपत्ती व्यवस्थापनाचा पहिला टप्पा _____ आहे.
 अ) आपत्ती लडाखा ब) निकडीचा प्रतिसाद क) पुनर्वसन ड) उपशमन
- 3) भौगोलिक आपत्ती _____ समजली जाते.
 अ) मानव निर्मित आपत्ती ब) नैसर्गिक आपत्ती क) दोन्ही अ) आणि ब) ड) वरीलपैकी नाही
- 4) हिंसा हे _____ चे उदाहरण आहे.
 अ) नैसर्गिक आपत्ती ब) मानवनिर्मित आपत्ती क) भौगोलिक आपत्ती ड) सामाजिक-नैसर्गिक आपत्ती
- 5) _____ ही नैसर्गिक आपत्ती पर्यावरणावर परिणाम करणारी आहे.
 अ) भूकंप ब) बॉम्ब हल्ला क) युद्ध ड) दहशतवाद
- 6) भारतात आपत्ती व्यवस्थापन कायदा _____ पासून अंमलात आला.
 अ) 2002 ब) 2003 क) 2005 ड) 2007
- 7) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी संयुक्त राष्ट्र ही संस्था _____ पातळीवर कार्य करते.
 अ) स्थानिक ब) राज्य क) राष्ट्रीय ड) जागतिक
- 8) मानव निर्मित आपत्तीचा _____ हा प्रकार आहे.
 अ) भूकंप ब) त्सुनामी क) प्रदूषण ड) चक्रीवादळ
- 9) आपत्ती व्यवस्थापनात प्रथमोपचार पेटी हे _____ चे उदाहरण आहे.
 अ) उपशमन ब) सज्जता क) मदत ड) पुनर्वसन
- 10) आपत्ती व्यवस्थापन संदर्भात शिक्षकाची भूमिका _____ आहे.
 अ) सकारात्मक दृष्टिकोन ब) प्रसारमाध्यमांचा वापर क) सामाजिक उपक्रम ड) वरील सर्व
- 11) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाची स्थापना _____ मध्ये झाली.
 अ) 2002 ब) 2005 क) 2007 ड) 2009
- 12) नैसर्गिक आपत्ती _____ आहे.
 अ) निसर्ग निर्मित ब) मानव निर्मित क) संस्कृती निर्मित ड) तंत्रज्ञान निर्मित
- 13) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी राष्ट्रीय पर्यावरण अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नागपुर _____ स्तरावर कार्य करते.
 अ) स्थानिक ब) राज्य क) राष्ट्रीय ड) आंतरराष्ट्रीय
- 14) मानव निर्मित आपत्ती _____ च्या निष्काळजीपणामुळे घडते.
 अ) वस्तू ब) मानव क) प्राणी ड) तंत्रज्ञान

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
Paper – III : DISASTER MANAGEMENT

Day and Date : Tuesday, 5-12-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Instructions : 1) All questions are **compulsory**.
2) **Right side figures indicate the marks.**

2. State the concept of disaster. Explain the types of disaster. **10**

OR

Explain the causes and effects of cyclones.

10

3. Explain the need and importance of environmental management. **10**

OR

Explain the training programme for disaster management at secondary level.

10

4. Answer in brief (**any four**) :

20

- a) Explain the role of national agencies in disaster management.
- b) Explain the causes of water pollution.
- c) Explain the role of education in environmental management.
- d) Explain the government institutions of disaster management.
- e) Explain the concept of waste management.

5. Answer in brief (**any four**) :

16

- a) Explain the concept of disaster preparedness.
- b) State the effects of sound pollution.
- c) Explain the meaning of environmental management.
- d) Explain the role of e-content development for disaster management.
- e) State the importance of awareness development programme for disaster management.

मराठी रूपांतर

2.	आपत्तीची संकल्पना विशद करा. आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	चक्रीवादळाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.	10
3.	पर्यावरण व्यवस्थापनाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.	10
	किंवा	
	माध्यमिक स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापनासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम स्पष्ट करा.	10
4.	थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)	20
	अ) आपत्ती व्यवस्थापनात राष्ट्रीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.	
	ब) जल प्रदूषणाची कारणे स्पष्ट करा.	
	क) पर्यावरण व्यवस्थापनात शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.	
	ड) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या शासकीय संस्था स्पष्ट करा.	
	इ) कचरा व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.	
5.	थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)	16
	अ) आपत्ती सज्जता ची संकल्पना स्पष्ट करा.	
	ब) ध्वनी प्रदूषणाचे परिणाम विशद करा.	
	क) पर्यावरण व्यवस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करा.	
	ड) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी ई-आशय विकसनाची भूमिका स्पष्ट करा.	
	इ) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी जागरूकता विकसन कार्यक्रमाचे महत्व विशद करा.	

Seat No.	
----------	--

M.Ed. II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
ISSUES IN PLANNING MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – IV)

Day and Date : Thursday, 7-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :**
- 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) **All questions are compulsory.**
 - 3) Figures on right side show marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct answer :

14

- 1) Supervision includes _____ aspect.
a) Guidance b) Direction c) Control d) Above all
- 2) The _____ is important principle of Budget.
a) Evaluation b) Administration c) Prediction d) Research
- 3) In the every budget programme is for _____ months.
a) Three b) Four c) Six d) Twelve
- 4) The main base of human development is
a) Hard work b) Money c) Education d) All above
- 5) Human Resource can be effectively controlled by
a) Discipline b) Guidance c) Counselling d) Prayer
- 6) T.Q.M. means
a) Total Quality Management b) Teaching Quality Management
c) Teacher Quality Management d) Training Quality Management
- 7) Free education is given to the student in _____ school.
a) Public School b) Private School
c) a) and b) d) Only b)
- 8) EMIS means
a) Educational Management Information System
b) Educational Measurement in Science
c) Educational Management and Implement System
d) Education Management Information Science
- 9) Superiority complex is created in _____ children.
a) Mentally Retarded b) Gifted
c) Speech Disability d) Hearing Impaired
- 10) Competitive examination guidance is given to
a) Gifted Children b) Speech disability children
c) Learning disabilities d) None of the above
- 11) The unexpected change of situation in human life came in to
a) Stress b) Sad c) Courage d) Depression

P.T.O.

- 12) The Government economic transactions main purpose is
 a) For Profit b) Public welfare c) Account d) Expenditure
- 13) The _____ are eligible for equal opportunities of Education.
 a) Women b) Scheduled Caste
 c) Scheduled and Tribes d) Above all
- 14) To achieve all the mere better results _____ motivates the school persons.
 a) Inspection b) Prize c) Supervision d) Evaluation

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) पर्यवेक्षणात _____ घटकाचा समावेश होतो.
 अ) मार्गदर्शन ब) संचालन क) नियंत्रण ड) वरील सर्व
- २) अंदाजपत्रकाचे _____ हे महत्वाचे तत्व आहे.
 अ) मूल्यमापन ब) प्रशासन क) पूर्वानुमान ड) संशोधन
- ३) प्रत्येक अंदाजपत्रकाचा कार्यक्रम _____ महिन्यासाठी असतो.
 अ) तीन ब) चार क) सहा ड) बारा
- ४) मानवी विकासाचा मूलभूत पाया _____ हा आहे.
 अ) श्रम ब) पैसा क) शिक्षण ड) वरील सर्व
- ५) मानवी संसाधनावर परिणामकारक नियंत्रण मिळविव्यासाठी _____ चा उपयोग होतो.
 अ) शिस्त ब) मार्गदर्शन क) समुपदेशन ड) प्रार्थना
- ६) टी.क्यू. एम. म्हणजे _____
 अ) टोटल क्वॅलटी मॅनेजमेंट ब) टीचिंग क्वॅलटी मॅनेजमेंट
 क) टीचर क्वॅलटी मॅनेजमेंट ड) ट्रेनिंग क्वॅलटी मॅनेजमेंट
- ७) विद्यार्थ्यांना मोफत शिक्षण _____ शाळेत दिला जातो.
 अ) सार्वजनिक ब) खाजगी क) 'अ' व 'ब' ड) फक्त 'ब'
- ८) EMIS म्हणजे
 अ) एज्युकेशनल मॅनेजमेंट इन्फॉरमेशन सिस्टिम ब) एज्युकेशनल मॅजरमेंट इन सायन्स
 क) एज्युकेशनल मॅनेजमेंट व इंप्लिमेंट सिस्टिम ड) एज्युकेशन मॅनेजमेंट इन्फॉरमेशन सायन्स
- ९) प्रभुत्वाची भावना _____ मुलांमध्ये निर्माण होते.
 अ) मतीमंद ब) प्रज्ञावान क) वाचादोष ड) कर्णबधारि
- १०) स्पर्धात्मक परीक्षांचे मार्गदर्शन _____ यांना दिले जाते.
 अ) प्रज्ञावान मुले ब) वाचादोष मुले क) अध्ययन अकार्यक्षम मुले ड) यापैकी नाही
- ११) परीस्थितीत अचानक बदल झाल्यामुळे व्यक्तिच्या जविनात _____ येतो.
 अ) तणाव ब) दुःख क) साहस ड) निराश
- १२) सरकारी आर्थिक व्यवहाराचा मुख्य हेतू हा _____ असतो.
 अ) नफ्याचा ब) लोकहिताचा क) हिशोबाचा ड) खर्चाचा
- १३) शिक्षणाच्या समान संधीसाठी खालीलपैकी _____ पत्र आहेत.
 अ) महिला ब) अनुसूचित जाती क) अनुसूचित जाती जमाती ड) वरील सर्व
- १४) उत्तम परिणाम प्राप्तीसाठी शालेय व्यक्तिंना _____ प्रेरणादायी ठरले.
 अ) तपासणी ब) बक्षिस क) पर्यवेक्षण ड) मूल्यमापन

**Seat
No.**

M.Ed. II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
ISSUES IN PLANNING MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – IV)

Day and Date : Thursday, 7-12-2017 Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

- Instructions :** 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures on **right** side show marks.

2. Answer the following question (**any one**) : 10

 - 1) What is difference in between private education and public education school in India ?
 - 2) Explain the various factors affecting on organizations effectiveness.

3. Answer the following question (**any one**) : 10

 - 1) Explain the role and importance of PTA in progress of school.
 - 2) Write the problems of Financial Burden on the local government.

4. Answer the following question : 20

 - 1) State the role of State Board in the School Education.
 - 2) Explain the concept of monitoring and supervision.
 - 3) Explain the problem in front of public school.
 - 4) Write the concept of calculating cost of education.
 - 5) State the role of principal in creating effective human relation.

5. Write short notes : 16

 - 1) T.Q.M.
 - 2) Grant in aid policy of State Govt. with special reference to secondary education.
 - 3) Organization behaviour.
 - 4) Stress management.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नाचे थोडक्यात उत्तर लिहा (को. १) :	१०
१) भारतातील खाजगी क्षेत्रातील शिक्षण आणी सार्वजनिक क्षेत्रातील शिक्षण यांच्यातील फरक सांगा.	
२) संघटनात्मक परिणामकारकतेवर प्रभाव टाकणारे विविध घटक स्पष्ट करा.	
३. खालील प्रश्नाचे थोडक्यात उत्तर लिहा (को. १) :	१०
१) शाळेच्या प्रगतीमध्ये PTA ची भूमिका आणि महत्व स्पष्ट करा.	
२) स्थानिक प्रशासनावरील वित्तीय ओहुच्याची समस्या लिहा.	
४. खालील प्रश्नाचे थोडक्यात उत्तर लिहा :	२०
१) शालेय शिक्षणामध्ये राज्य मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.	
२) पर्यवेक्षण आणि देखरेख हया संकल्पना स्पष्ट करा.	
३) सार्वजनिक शाळेसमोरील समस्या स्पष्ट करा.	
४) शिक्षणाच्या खर्चाची गणना ही संकल्पना स्पष्ट करा.	
५) प्रभावी मानवी संबंधामध्ये प्राचार्यांची भूमिका स्पष्ट करा.	
५. टिपा लिहा :	१६
१) टी.क्यू. एम.	
२) माध्यमिक शिक्षणासंदर्भात अनुदानासंबंधी राज्य शासनाचे धोरण.	
३) संघटनात्मक वर्तन.	
४) तणाव व्यवस्थापन.	

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT (Paper – IV)**

Day and Date : Thursday, 7-12-2017

Max. Marks : 70

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N.B. : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative : 14
1) The establishment of Environmental Education Group is in the _____
a) 14 Dec. 2007 b) 25 Dec. 2007 c) 24 Dec. 2007 d) None of these
- 2) _____ is not a type of environment according to syllabus.
a) Natural b) Social c) Economic d) Political
- 3) In _____ year Rio Environmental Conference held.
a) 2002 b) 1992 c) 1972 d) 1993
- 4) The evaluation of Environmental Education is done by _____ techniques.
a) Observation b) Self report c) Projection d) All above
- 5) In Environmental Education, for creation of good attitude, value, skill and behaviour, role of _____ is very important.
a) Government b) Home-family c) Media d) NGO's
- 6) _____ is a environmental issue.
a) Climate change b) Population c) Acid rain d) All above
- 7) According to syllabus _____ is not a media of Environmental Education.
a) Print media b) Posters c) Charts d) Television
- 8) _____ is not a strategy of learning-teaching for Environmental Education.
a) Field visit b) Co-operative learning
c) Role play d) Observation
- 9) In acid rain _____ is involved.
a) Fog b) Hymoclonic c) Acid smoke d) All above
- 10) The name of Magna charta was given to the manifesto of Global Conference at _____ organised for environmental protection.
a) Stockholm Conference b) Johannesburg Conference
c) Rio Conference d) Belgrad Conference
- 11) The part of man made environment is _____
a) Climate b) Living things
c) Urban environment d) Economic environment

- 12) The psychological maxims from abstract to concrete is related to _____
 a) Demonstration b) Field visit c) Observation d) All above
- 13) The Global Conference was organised on environmental protection by United Nations in 1992 at _____
 a) Rio-di-Janero b) Johannesburg c) Stockholm d) New Delhi
- 14) Which of the following year is known as "The Year of Great Divide" in the history of Indian population ?
 a) 1931 b) 1921 c) 1951 d) 1991

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) पर्यावरण शिक्षण समूहाची स्थापना _____ रोजी झाली.
 अ) १४ डिसे. २००७ ब) २५ डिसे. २००७ क) २४ डिस. २००७ ड) यापैकी नाही
- २) पाठ्यक्रमानुसार पर्यावरणाचा _____ हा प्रकार नाही.
 अ) नैसर्गिक ब) सामाजिक क) आर्थिक ड) राजकीय
- ३) रिओ पर्यावरण परिषद _____ साली झाली.
 अ) २००२ ब) १९९२ क) १९७२ ड) १९९३
- ४) पर्यावरण शिक्षणाचे मूल्यमापन _____ तंत्राच्या आधारे केले जाते.
 अ) निरीक्षण ब) स्वयं रिपोर्ट क) प्रक्षेपण ड) वरील सर्व
- ५) पर्यावरण शिक्षणात योग्य दृष्टिकोन, मूल्य, कौशल्य आणि वर्तन निर्मितीत _____ ची भूमिका खूप महत्वाची आहे.
 अ) शासन ब) घर-कुटुंब क) प्रसार माध्यमे ड) स्वयंसेवी संस्था
- ६) _____ हा पर्यावरण समस्या आहे.
 अ) हवामान बदल ब) लोकसंख्या क) आम्ल पर्जन्य ड) वरील सर्व
- ७) पाठ्यक्रमानुसार पर्यावरण शिक्षणाचा _____ हा प्रसार माध्यम नाही.
 अ) छापील माध्यमे ब) पोस्टर्स क) तक्ते ड) दूरदर्शन
- ८) पर्यावरण शिक्षणासाठी _____ ही अध्ययन-अध्यापनाची कार्यनिती नाही.
 अ) क्षेत्र भेट ब) सह अध्ययन क) भूमिका पालन ड) निरीक्षण
- ९) आम्ल पर्जन्यात _____ या खालील घटकाचा समावेश आहे.
 अ) धुके ब) हिमोक्लोनिक क) आम्लयुक्त धूर ड) वरील सर्व
- १०) पर्यावरण संरक्षणासाठी आयोजित केलेल्या _____ या जागतिक परिषदेच्या जाहिरानाम्यास 'मँगा कार्टा'
 असे नाव देण्यात आहे.
 अ) स्टॉकहोम परिषद ब) जोहान्सबर्ग परिषद क) रिओ परिषद ड) बेलग्रेड परिषद
- ११) _____ हा मानवनिर्मित पर्यावरणाचा भाग आहे.
 अ) हवामान ब) सजीव घटक क) शहरी पर्यावरण ड) आर्थिक पर्यावरण
- १२) मूर्ताकडून अमूर्ताकडे हे मानसशास्त्रीय सूत्र _____ शी संबंधित आहे.
 अ) प्रदर्शन ब) क्षेत्र भेट क) निरीक्षण ड) वरील सर्व
- १३) सन १९९२ मध्ये युनायटेड नेशन्सने _____ येथे पर्यावरण संरक्षणावर जागतिक परिषद घेतली होती.
 अ) रिओ दी जनेरो ब) जोहान्सबर्ग क) स्टॉकहोम ड) नवी दिल्ली
- १४) भारतीय लोकसंख्येच्या इतिहासात खालीलपैकी _____ हे वर्ष 'महाविभाजनेचे वर्ष' म्हणून ओळखले जाते.
 अ) १९३१ ब) १९२१ क) १९५१ ड) १९९१

Seat No.	
---------------------	--

M.Ed. – II (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2017
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT (Paper – IV)

Day and Date : Thursday, 7-12-2017

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) State the meaning of Environmental Education. Explain its types in detail.
 - 2) Explain the different teaching-learning strategies of Environmental Education.
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) Explain the role of any two agencies in Environmental Education.
 - 2) Explain which are the problems of environment.
4. Write answer of the following questions (**any four**) : **20**
- 1) Explain the role of teachers about environmental issues.
 - 2) Explain the role of media in environmental education.
 - 3) Explain the different techniques which are used in Environmental Education.
 - 4) Enlighten on any Conference of Environment.
 - 5) Explain the concept of “Environmental health”.
5. Write answers in short (**any four**) : **16**
- 1) Explain components of training programme.
 - 2) Explain the role of family in the creation of good attitude, skill and behaviour.
 - 3) How you will study the interaction in between environment and man.
 - 4) State different remedies on the problems of environment.
 - 5) Explain the objectives of United Nations Environmental Programme.

मराठी रूपांतर

- २. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :** १०
- १) पर्यावरण शिक्षणाचा अर्थ सांगून त्याचे प्रकार सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणाचे विविध अध्यापन-अध्ययन कार्यनिती स्पष्ट करा.
- ३. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :** १०
- १) पर्यावरण शिक्षणात कोणत्याही दोन संस्थाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरणीय समस्या कोणकोणत्या आहेत ? स्पष्ट करा.
- ४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :** २०
- १) पर्यावरणीय समस्येसंदर्भात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणात माध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण शिक्षणात उपयोगात येणारे विविध तंत्रे स्पष्ट करा.
 - ४) कोणत्याही एका पर्यावरण परिषदेवर प्रकाश टाका.
 - ५) “पर्यावरण आरोग्य” ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ५. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात द्या (कोणतेही चार) :** १६
- १) प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे घटक स्पष्ट करा.
 - २) योग्य दृष्टिकोन, कौशल्य व वर्तन निर्मितीत कुटुंबाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण व मानव यांच्यातील आंतरक्रियेचा अभ्यास तुम्ही कसा कराल ?
 - ४) पर्यावरण समस्येवर विविध उपाय सांगा.
 - ५) संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रमाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
-